

[Askjær Jørgensen]

hed, og disse medarbejdere sagde: det er fantastisk, at vi går her og mangler beskæftigelse. Vores virksomhed er i fare, fordi socialdemokratiet ikke ønsker, vores branche skal bestå.

Der går altså rent konkret en masse lønmodtagere rundt omkring, som føler sig truet på deres job, og dertil har socialdemokratiet intet nyt at tilføje. Det synes jeg er værd at få noteret, inden denne debat afsluttes.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Ændringsforslag nr. 1

forkastedes, idet 64 stemte for, 77 imod; 3 stemte hverken for eller imod.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes, idet 54 stemte for, 90 imod.

Ændringsforslag nr. 3

forkastedes, idet 64 stemte for, 81 imod.

Ændringsforslag nr. 4 om *deling af lovforslaget* i 2 lovforslag:

A. Forslag til lov om ændring af lov om registreringsafgift af motorkøretøjer m.v. omfattende

§ 1, indledningen og nr. 2, 7 og 10, samt § 2.

B. Forslag til lov om ændring af lov om registreringsafgift af motorkøretøjer m.v. omfattende

§ 1, indledningen og nr. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12 og 13, samt § 2

vedtoges med 85 stemmer mod 59.

Der foretoges derefter afstemning vedrørende *det under A nævnte lovforslag*.

§ 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 5 om en ny affattelse af § 2

vedtoges med 83 stemmer mod 60.

§ 2 i den nye affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets [lovforslag A's] overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Ebba Strange):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der foretoges derefter afstemning vedrørende *det under B nævnte lovforslag*.

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets [lovforslag B's] overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Ebba Strange):

Lovforslaget går herefter til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

15) Forespørgsel til undervisningsministeren:

Forespørgsel af *Mimi Stilling Jakobsen* (CD), *Erhard Jakobsen* (CD) og *Grethe Lyngs* (CD):

»Hvilke ændringer i folkeskoleloven vil ministeren overveje som følge af de senere års udvikling, især med hensyn til skoletræthed og disciplinkrise?«

(Forespørgsel nr. F 8. Anmeldt 10/2 82. Fremme af forespørgslen vedtaget 16/2 82).

Begrundelse

Mimi Stilling Jakobsen (CD):

Da man i starten af 1960'erne begyndte at overveje ændringer i skolesystemet, var det af mange begrundet med stigende skoletræthed og disciplinkrise i den skole, der dengang så meget anderledes ud. I dag er der gået næsten 20 år, siden disse overvejelser startede, og alligevel må man erkende, at med alle de ændringer, der er sket siden da, er disse problemer ikke blevet mindre, desværre tværtimod.

[Mimi Stilling Jakobsen]

På denne baggrund burde det være naturligt, at man begyndte at overveje, om der ikke skulle bruges andre midler, om man ikke burde gå andre veje til at imødegå problemerne, for udviklingen har altså vist, at de løsninger, man stillede op, ikke løste problemerne. Derfor har centrum-demokraterne ønsket en debat i dag om skoletræthed og disciplinkrise. Forhåbentlig bliver det en bred debat om folkeskolens problemer, for hverken skoletræthed eller disciplinkrise kan afskaffes med et enkelt indgreb. Så nemt er det desværre ikke. Der ligger mange årsager bag.

Besvarelse

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Nøgleordene for indholdet i det folkeskolenspørgsmål, der er rejst i dag, er nok disciplin og skoletræthed. Det er vel ikke nogen tilfældighed, at disse to ord optræder side om side, og jeg vil heller ikke afvise, at skoletræthed vil kunne udløse disciplinære problemer, men det behøver ikke nødvendigvis at være tilfældet, og omvendt er det ikke svært at godtgøre, at disciplinære problemer kan have andre årsager end skoletræthed.

Der er altså ikke en sådan sammenhæng mellem de to problemkredse, der er knyttet til begreberne disciplin og skoletræthed, at man uden videre kan sige, at i det omfang man får hold på den ene af disse problemkredse, har man også hold på den anden. Jeg vil derfor knytte nogle bemærkninger til spørgsmålene om disciplin og skoletræthed hver for sig.

I januar 1980 havde vi her i tinget en debat om arbejdsklima og disciplin i folkeskolen, og ved den lejlighed gav jeg udtryk for mine tanker om disciplinen i skolen, og hvad jeg sagde dengang om den irrationelle og den rationelle autoritet, vedstår jeg fuldt ud i dag.

Den irrationelle autoritet bygger på krav til eleven, der stilles udefra. Det er et magtbud, der siger: hvis du ikke gør sådan og sådan, så sker der sådan og sådan.

Heroverfor står den rationelle autoritet, der bygger på krav, som eleven stiller til sig selv. Den form for autoritet er opbygget af positive elementer, der uden hverken åbenlyse eller skjulte trusler appellerer til den enkelte elevs respekt for andre og ansvar over

for skolens og klassens fællesskab. Kravene kan for så vidt godt være udsprunget af et pres udefra, men de opleves ikke som en utålelig tvang, hvis eleven opfatter sig selv som en del af fællesskabet i klassen, og hvis den pågældende kan indse nødvendigheden af at gøre det, hun bliver bedt om.

Der er for mig ingen tvivl om, at den rationelle autoritet er et solidt grundlag for opretholdelsen af den nødvendige arbejdsro i folkeskolen, og det er meget vanskeligt generelt at danne sig en mening om, i hvilket omfang de respektive virkemidler tages i brug i skolen.

De, der er nærmest til at vurdere de disciplinære forhold i folkeskolen, må efter min vurdering være folkeskolens undervisere, og det må derfor for mig være afgørende, om der fra lærerside – og dermed mener jeg Danmarks Lærerforening – foreligger en henvendelse om at få de bestående regler om fremme af god orden i skolerne taget op til overvejelse med henblik på mulige ændringer. En sådan henvendelse har hidtil ikke foreligget.

Der foreligger imidlertid nu en henvendelse, som vedrører disse regler. En udvalgsrapport fra branchesikkerhedsrådet for undervisningen har givet anledning til en skrivelse fra rådet, hvori man anmoder ministeriet om på baggrund af rapportens konklusion at tage bekendtgørelser og cirkulærer fra juni 1967 om fremme af god orden i skolerne op til vurdering med henblik på mulige ændringer. Der er ikke i denne henvendelse nogen konkrete forslag til sådanne ændringer, men henvendelsen er modtaget og vil naturligvis blive behandlet. Jeg har derfor i et brev til uddannelsesrådet for grundskolen bedt dette råd om at vurdere den omhandlede rapport med henblik på mulige ændringer af de generelle ordensbestemmelser.

I den forespørgsel, der er stillet til mig i dag, ligger der en generel mistillid til folkeskolens disciplinære situation. Ordet disciplinkrise, der efter min vurdering er udtryk for en overdramatisering, indeholder en påstand, der ikke kan godtgøres, heller ikke med henvisning til den netop nævnte henvendelse fra branchesikkerhedsrådet, der nok bygger på mere marginale tilfælde, hvor elever har udvist truende eller voldelig adfærd over for lærere.

[Undervisningsministeren]

Forventninger – hvis der reelt har været sådanne – om, at jeg skulle have planer om ændringer i folkeskoleloven som følge af den påståede disciplinkrise, må jeg skuffe. Jeg har ikke sådanne planer. Derimod kan jeg ikke på forhånd afvise ændringer i bekendtgørelser og cirkulærer om fremme af god orden i skolerne. Sådanne ændringer må imidlertid bero på overvejelser af konkrete forslag, der nu søges tilvejebragt.

Hvis man skal dømme efter den måde, hvorpå begrebet skoletræthed anvendes i den offentlige debat, forekommer dette begreb at være ganske rummeligt. Tilsyneladende kan det anvendes som begrundelse for forskellige holdninger og adfærdsmønstre blandt ældre elever, som af årsager, der utvivlsomt kan være vidt forskellige, længes efter en daglig tilværelse uden for skolens rammer. Men netop en sådan rummelighed i et begrebsindhold er ikke uden indflydelse på den debat, der føres. Hertil kommer, at skoletræthed, uanset hvilket indhold man lægger i ordet, indeholder en ikke konkretiseret kritik af skolen, således at forstå, at hvis skolen var anderledes, end den er, ville man også kunne undgå skoletræthed.

Med nogenlunde disse ord rettede jeg i september 1979 en henvendelse til uddannelsesrådet for grundskolen, idet jeg anmodede rådet om at tage problemkredsen om skoletræthed op til en nærmere analyse med henblik på at styrke grundlaget for en kvalificeret debat herom og for at skabe grundlag for udformning af løsningsforslag. I januar i år kom rådets redegørelse om skoletræthed og skoleinteresse, der som debatoplæg er udsendt til skolemyndigheder og skoler, og som jo i øvrigt kan købes i boghandelen.

Redegørelsen indeholder en analyserende og en forslagsstillende del. Efter min mening er den analyserende del af redegørelsen et fortrinligt bidrag til at kvalificere debatten om skoletræthed. Den tegner et billede af betydelig kompleksitet i skoletræthedsspørgsmålet, uden at dette billede bliver flimrende eller virkelighedsfjernt. Der gengives en eksempelække, der ikke udgiver sig for at være en udtømmende liste over årsagsforhold, men som i udpræget grad er konkret læsestof. Her angives bl.a. klart medvirkende årsager til skoletræthed, årsager, der ligger uden for skolens verden, hvad man nok bør

notere sig, når man drøfter skolens muligheder for at mindske skoletræthed.

Den forslagsstillende del rummer overvejende forslag, som kan realiseres inden for rammerne af gældende bestemmelser og dermed kan betragtes som idékatalog med adresse til de kommunale skolemyndigheder. En mindre del af forslagene er anført under den forudsætning, at de kræver regelændringer, men redegørelsens forslag er i så henseende også at betragte som et idékatalog, som udmærket passer ind i et debatoplæg, og det er det, den udsendte redegørelse er. Det var også det, jeg forventede fra rådet.

En del af redegørelsens forslag vedrører udarbejdelse og udsendelse af nærmere angivne analyser, redegørelser, rapporter m.v., og i ministeriet vil vi positivt overveje, i hvilket omfang dette kan ske under hensyn til de ressourcer, vi råder over.

Jeg har som et karakteristisk træk ved redegørelsen hæftet mig ved, at de forskellige forslag, der efter uddannelsesrådets opfattelse vil kunne bidrage til at mindske skoletræthed, så at sige alle er af generel beskaffenhed. Forslagene kredser bl.a. om muligheder for opløsning af den stivhed, som den ensartede timeopdeling af skoledagen medfører, muligheder for at gennemføre en mindre fagdelt undervisning, muligheder for at udnytte det omgivende samfund i forbindelse med en udvidelse af praktikbegrebet, alt sammen noget, der tager sigte på skolen som helhed. Det ligger mere tungt med forslag til særforanstaltninger for skoletrætte elever.

Det er utvivlsomt ingen tilfældighed, at redegørelsen forholder sig sådan til forslagene beskaffenhed, og jeg vil godt give udtryk for min personlige sympati med den grundholdning, der her kan spores. Men jeg bliver nødt til at tilføje, at hvad der tænkeligt vil gavne den samlede skole og dermed også skoletrætte elever på kortere eller længere sigt, nødvendig skulle virke bremsende på de ordninger, som i kommunerne her og nu sættes i værk specielt for skoletrætte elever, hvad enten det sker som forsøgsundervisning efter folkeskolelovens § 18 eller ved ordninger i samarbejde med ungdomsskolerne.

Jeg ved ikke, om den forespørgsel, som er stillet til mig i dag om, hvilke ændringer i folkeskoleloven jeg vil overveje som følge af de senere års udvikling især med hensyn til skoletræthed, er affødt af udsendelsen af ud-

[Undervisningsministeren]

dannelsesrådets redegørelse. Men uanset om det er tilfældet eller ej, kan jeg klart sige, at jeg ikke har aktuelle planer om ændringer.

I den forbindelse vil jeg pege på, at jeg naturligvis har ansvaret for redegørelsens fremkomst, men ikke for dens indhold. Jeg har ønsket et debatgrundlag, og det er et sådant, der netop er udsendt. Debatten i offentligheden er knap nok indledt, og i denne situation kan det vel ikke være urimeligt, at jeg indtager en lyttende position.

Folkeskoleloven er som bekendt karakteriseret ved at være en rammelov, der i høj grad giver de kommunale skolemyndigheder muligheder for at indrette deres skolevæsen efter stedlige ønsker og stedligt behov. Folkeskolens udvikling er præget af, hvorledes og i hvilket omfang de muligheder, som loven giver, udnyttes.

Man kan, som det er sket i redegørelsen om skoletræthed og skoleinteresse, henlede kommunernes opmærksomhed på de muligheder, loven rummer. Men det må helt og holdent være overladt til kommunerne, i hvilket omfang mulighederne skal realiseres. Kun derved bliver folkeskolen i realiteten en kommunal skole, sådan som det er udtrykt i folkeskolelovens § 1. Vi skal ikke forflygtige det ansvar, der påhviler kommunerne, og som folketinget udtrykkeligt har ønsket placeret hos kommunerne.

Som allerede nævnt giver den udsendte redegørelse mig ikke umiddelbart anledning til overvejelser om lovændringer, men såfremt der fra kommunernes side skulle komme markante signaler, der tilkendegiver ønske om en udvidelse af de bestående lovrammer med henblik på, at der kan iværksættes foranstaltninger for skoletrætte elever, som de nugældende rammer er for snævre til at rumme, vil jeg naturligvis være lydhør, og der vil i så tilfælde formentlig blive tale om overvejelser, der går i retning af at give kommunerne øgede handlemuligheder.

Forhandling

Mimi Stilling Jakobsen (CD):

Jeg vil gerne takke ministeren for besvarelsen.

Det er jo ikke, fordi der i denne debat savnes bud på årsagerne til skoletræthed eller disciplinkrise, men stadig er det noget forbløffende, at ministeren og andre med mini-

steren ikke finder grundlag for nogen som helst kursændring, men at ministeren, til trods for at problemerne fortsætter – nogle mener, de vokser, nogle mener måske, de ikke er blevet større, men at de i hvert fald stadig væk er der – alligevel ikke ønsker at fravige den kurs, der er lagt. Ministeren vil ikke foretage ændringer på nuværende tidspunkt i hvert fald.

Udviklingen i folkeskolen er i de forløbne 20 år, som jeg nævnte før, konstant gået i den samme retning uden alt for megen slinger i valsen. Det er væk fra det autoritære, det er væk fra det, der hedder paratviden, det er væk fra konkrete krav og pligter, og mange ønsker at gå videre endnu: at komme væk fra prøver, væk fra eksamener og væk fra karakterer, fagopdeling og alt muligt andet.

Jeg synes bare, man må spørge: hvor er de positive erfaringer henne, som gør, at man er så sikker på, at man skal videre ad den vej? Hvad er det, der gør, at man føler sig så sikker på, at det, der lå i folkeskoleloven, det, der lå i forsøgsarbejdet inden folkeskoleloven, og det, der ligger i forsøgsarbejdet efter folkeskoleloven, er det, der løser problemerne? Man savner disse positive erfaringer. Jeg skal blot nævne et par eksempler blandt de indlæg, der har været i den allerseneste tid om disse emner, via nogle presseklip.

En undersøgelse blandt elever i Helsingørskommune viser følgende – jeg refererer fra bladet Folkeskolen, nr. 7, den 18. februar 1982:

Eleverne svarer – og det må jo være dem, det er interessant at spørge – som svar på, hvorfor denne skoletræthed eksisterer, at strukturen i folkeskolen er alt for splittet; der er ikke mulighed for at føle noget fællesskab, når man kun er sammen nogle få timer om ugen. Eleverne føler, at der stilles for få krav til dem. Eleverne føler, at der ingen konsekvenser er af deres handlinger. De kan undlade at komme til en hel del timer; alligevel kan de gå op til eksamen. De kan også melde sig til valgfag og til eksamen, og så kan de blive væk, og det sker der ikke noget ved. Eleverne mener også, at skoletræthed smitter. Når de ser, at det går alligevel, så er der ingen grund til selv at yde en stor indsats.

Det var en undersøgelse i Helsingørskommune. Og så er det, jeg siger: men hvad svarer man så på det?

[Mimi Stilling Jakobsen]

Når Danmarks Lærerforening eller branchesikkerhedsrådet føler, at det nu er nødvendigt at inddrage arbejdsmiljøloven som beskyttelse for lærerne, for at de overhovedet kan overleve i folkeskolen, hvad svarer man så på det?

Når 80 pct. af de elever, der deltog i en undersøgelse i Herlev, ifølge Berlingske Tidende for den 7. marts 1982 pludselig meddeler, at de synes om at lave lektier – 80 pct. af eleverne synes, det er dejligt at lave lektier! – hvad svarer man så på det?

Og når 64 pct. af den voksne befolkning ifølge Berlingske Tidende for den 5. marts 1982 føler, at det er den pædagogiske holdning, der er præget af indlæring, af faste rammer, der skal fremmes i folkeskolen – 64 pct. ønsker denne form; den friere form ønskes af 22 pct. – hvad svarer man så? Jeg skal kun nævne i parentes, at 65 pct. af socialdemokratiets vælgere øjensynlig ønsker de faste rammer. Men hvad svarer man så?

Ja, man svarer jo, at skolen er for boglig. Men hvem er det, skolen er for boglig for? Det er sandelig ikke for alle elever, skolen er for boglig, men den er det ganske afgjort for nogle. Men hvad gør man så? Man nedprioriterer alt, hvad der hedder bogligt, og derved får man altså en skole, der for nogle måske bliver bedre, men for en stor gruppe bliver endnu mere uvedkommende, for de interesserer sig faktisk for det boglige. Man tillader ikke denne forskelligartethed.

Man siger også som en forklaring, at der ingen sammenhæng er mellem fagene. Nej, det kan godt være et problem, men et andet problem er sandelig, at der heller ikke er nogen sammenhæng i selve fagene, for det, man gør, er, at man dykker ned i et fag som historie og plukker nogle emner ud, som man synes det kunne være sjovt at beskæftige sig med, men der er ikke en elev med respekt for sig selv, der kan finde ud af, hvad de emner har med hinanden at gøre. Der er altså ikke bare tale om, at fagene ikke hænger sammen indbyrdes, men om, at det enkelte fag ikke har den linje, den kontinuitet, som gør det muligt for eleven at se en mening med at gå fra den ene time til den anden.

Så taler man om, at der ikke er forbindelse ud til samfundet. Det kan også være rigtigt nok, men jeg synes, det er bekymrende at se, at man forsøger at løse en del af skole-

træthedsproblemet ved at sige: nå ja, hvis børnene er trætte af at være i skolen, må vi hellere se at få dem ud af skolen; det er jo det nemmeste. Så må vi forøge antallet til de 10, 20, 30 dage, for når de ikke er i skole, er de i hvert fald ikke trætte af skolen. Vi kan også forsøge en udvidet praktikordning og sende dem ud lidt længere. Ja, det er også glimrende, men det eneste, man ikke tillader, er, at eleverne forsynder sig ved at tage et lille erhvervsarbejde, hvor de virkelig får kendskab til erhvervslivet; det må de altså ikke.

Jeg synes, det er at sætte ambitionerne alt, alt for lavt, at man bare skubber problemerne fra sig og siger: o.k., er I trætte af skolen, så må vi hjælpe jer ud. Der er givetvis behov for, at nogle af de bogligt mindre motiverede får en anden mulighed – det skal jeg komme tilbage til – men lad være med at lave generelle ordninger for alle, fordi nogle er interesseret i noget andet!

Efter centrum-demokraternes mening – og det nævnte jeg allerede i min indledning – er der naturligvis flere faktorer, der spiller ind; dette her er ikke bare et spørgsmål om at ændre et cirkulære. Men hvordan er det, vi fra CDs side ønsker man skal reagere? Jeg tror ikke, man kommer uden om en opstramning af det cirkulære, der vist hedder »Fremme af ro og orden i skolerne«. Jeg synes, lærernes henvendelse har vist, at der er disciplinære ting, der skal strammes op. Man kan kalde det, hvad man vil.

Men det er ikke kun et spørgsmål om det; det er også et spørgsmål om, at lærerne må lade være med at træde undskyldende tilbage og sige: undskyld, jeg er her; vi skal endelig ikke have lærerstyring her. Det er lærerstyringen, der skal til, for hvis ikke læreren styrer i klassen, er der 2-3 af de vakse elever, der gør det, og så bliver det uden nåde for de svage elever, der sidder nede på bageste række og har det skidt i forvejen. Det kan ikke nytte noget, at man i en smuk ideologisk ånd siger: uha nej, endelig ingen lærerstyring, for det er i mange tilfælde lærerens ansvar og styring, der må til, og det behøver læreren ikke undskylde, for det er bl.a. det, han er ansat for.

Men det er også forældrenes ansvar, og derfor var det nok på tide, at man forsøgte at indgyde lidt mod i de stakkels forældre, der nu i årevis har fået at vide, at de var de

[Mimi Stilling Jakobsen]

ringeste til at beskæftige sig med deres børn, at det var noget, man skulle overlade til fagfolk, og at de skulle holde neglene fra det. Det var måske en idé at give forældrene en saltvandsindsprøjtning og sige: det er jeres ansvar, og I kan klare det.

Ministeren talte om irrationel autoritet og rationel autoritet. Ja, men hvad er det, vi svarer eleverne fra Helsingør, når de siger, at ingen gider tage sig af, om de afleverer deres opgaver, om de kommer til tiden, og om de lever op til deres forpligtelser? Vi svarer dem, at det er irrationelt at sige: vi bryder os så meget om jer, at det for os ikke er ligegyldigt, om I kommer eller ej, at det er vigtigt, at I afleverer jeres opgaver, passer jeres ting, kommer til tiden og lærer noget; vi tager os af jer.

For hvad er det, disciplinkrisen opstår af? Den opstår i meget høj grad af, at eleverne siger: hvorfor er der ingen, der reagerer, når jeg gør sådan eller sådan? Hvis der ikke er nogen, der reagerer, når jeg opfører mig godt, så opfører jeg mig skidt, for så får jeg nogen reaktion; så er der nogen, der må beskæftige sig med mig. Det er det, man mangler.

Herudover er det et spørgsmål om, at man ikke bare siger: pligter er noget forfærdeligt noget. Det går jo også igen hos disse elever. De vil gerne lave lektier, for de føler, de her har en opgave, som de skal løse; det er deres arbejde, skolen er deres arbejdsplads. Men det er åbenbart ikke noget, der ses med milde øjne på.

Jeg behøver ikke nævne, at vi fortsat mener, prøver, karakterer og eksamener er væsentlige, også for at opretholde elevernes følelse af, at de har pligter såvel som rettigheder.

Hvad angår den linje eller kontinuitet i det enkelte fag, jeg efterlyste tidligere, er det klart, at centrum-demokraterne fortsat mener, at de obligatoriske fag må styrkes ved nogle minimumskrav, som går ud på, at folkeskolen i hvert fald må tilbyde så og så meget i det enkelte fag på det enkelte klassetrin. Hvad man derudover bruger tiden på, er op til det lokale forum – det må man afgøre i klassen eller med forældrene – men der skal i hvert fald tilbydes den og den undervisning i det enkelte fag, således at både forældre, lærere og elever i højere grad ved, hvor de

skal hen, hvad de skal rette sig efter, og hvad de skal nå.

Endelig vil jeg sige, at man med hensyn til den boglige skole må tage konsekvensen af, at der er forskellige interesser. Man må opgive at samlæse disse børn, som er dødt trætte af at se bøger, med andre børn, som er smadderinteresserede i at læse bøger; man må lade være med at stuve dem sammen i ét klasselokale. Man må give de ikke-bogligt mindede elever muligheder for at få nogle få timer i de grundlæggende fag – dansk, matematik, og hvad det nu kan være – og bruge resten af tiden på en praktisk uddannelse uden for skolen, på en værkstedsskole el.lign., men i hvert fald således, at grundkursus, som vi kender det i dag, ikke bare bliver en dårlig udgave af udvidet kursus, at det ikke bare bliver noget, man går på, når man ikke kan andet, men at der bliver et alternativ til det udvidede kursus.

Jeg kan ikke nå meget mere i mit indlæg – lampen har desværre lyst længe – men jeg bliver nødt til som en konklusion på disse synspunkter lige at trække tiden lidt og fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketingsrådet opfordrer regeringen til at fremme et bedre arbejdsklima og skabe fastere rammer for undervisningen i folkeskolen gennem

1) en stramning af bekendtgørelse og cirkulære af 14. juni 1967 om fremme af god orden i skolerne,

2) gennemførelse af minimumskrav for de obligatoriske fag i folkeskolen,

3) indførelse af afgangsprøver efter 9. klasse med forskelligt indhold svarende til kravene på grundkursus og udvidet kursus, går folketingsrådet over til næste sag på dagsordenen.«

Tredje næstformand (Mette Madsen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten.

Helle Degn (S):

Jeg skal indlede med at sige, at det faktisk stadig væk chokerer mig, at folketingsrådets debatniveau, således som vi oplevede det her, skal være sporadiske presseklip, småsporadi-

[Helle Degn]

ske undersøgelser fra en enkelt klasse eller et par klasser. At det skal danne udgangspunkt for et partis politiske holdning og altså her udgangspunkt for en debat om, hvordan folkeskolen i det hele taget fungerer, chokerer mig ærlig talt.

Hvad angår den redegørelse, vi har modtaget, vil jeg sige, at skoletræthed jo ikke er noget nyt problem: lige så lang tid som der har eksisteret skole, har der været elever, der følte ligegyldighed eller direkte ubehag ved at gå i skole, og som ikke har fået et rimeligt udbytte af undervisningen i forhold til deres muligheder.

Men glædeligvis har forholdene gradvis ændret sig meget i folkeskolen igennem den sidste generation. I dag er det nemlig elevens totale situation, som folkeskolen beskæftiger sig med. Jeg tror, der er mange fra den tidligere generation af skolegængere, som glæder sig over, at den enkelte elev nu ikke får lov til at sidde passivt betragende på bageste række.

Uddannelsesrådet for grundskolen har afgivet en redegørelse om skoletræthed og skoleinteresse. Den giver sig ikke ud for at være et forskningsresultat, men giver sig udtrykkeligt ud for at være et debatoplæg.

Jeg synes, det er vigtigt først at understrege, hvad formålet med hele redegørelsen er. Det er for det første at styrke grundlaget for en kvalificeret debat, for det andet at afdække begrebet skoletræthed i flere af dets nuancer og facetter og for det tredje at fremsætte nogle mulige løsningsforslag.

På den socialdemokratiske gruppes vegne skal jeg give udtryk for, at vi synes, det er et godt debatoplæg. Det lever op til målet: at forsøge at skabe grundlaget for en lidt mere nuanceret debat om elevernes skoleoplevelse. Debatoplægget anviser mange alternativer til undervisningen i de ældste klasser, som ligeså inden for rammerne af lovgivningen.

I debatten om disciplinkrisen – eller nu skoletrætheden – oplever jeg det sådan, at mange søger en enkelt hovedårsag til disse eventuelle problemer. Det er min opfattelse, at dette bl. a. også i pressen fører debatten på vildspor. Der er for mig mange årsager eller et helt sæt af sammenhænge og udgangspunkter, der alle kan være lige relevante, men som ikke kan adskilles fra hinanden, når man skal vurdere disse problemer.

Det første udgangspunkt for kritikken mod skolen kan have været en samfundsorienteret problemstilling, hvor den rolle, som vi overhovedet tildeler vore børn at spille, er alt for begrænset og derfor skaber en lang række modsætninger og problemer for vore børn og unge.

Det andet udgangspunkt for en kritik af skolen kan findes i hjemmet, hvor det er problemerne i hjemmet, som er udgangspunktet. Her oplever vore børn konflikter, som i mange situationer også føres videre til skolen, og som skolen så i den offentlige debat bebrejdes for ikke at gå ind og løse fuldstændigt.

For det tredje tager kritikken udgangspunkt i selve skolen. Det søges godtgjort med argumenter, at det er selve skolen, altså skolelovgivningen og de fysiske rammer, som skolen har, som er udgangspunkt for nogle argumenter og en kritik imod folkeskolen.

For det fjerde er udgangspunktet ofte, at eleverne ikke selv er i stand til at bære det ansvar, udvise den selvjustits, som også er en del af den moderne folkeskole. Mange giver udtryk for, at eleverne i høj grad selv har et ansvar for skoletrætheden.

Et femte udgangspunkt for kritikken søges i den måde, vi har organiseret samarbejdet mellem forældre og elever på. Der er mange, der tager deres udgangspunkt i, at dette samarbejde kører for dårligt, og at det er en af årsagerne til, at eleverne bliver trætte og opgiver og mister deres skoleinteresse.

Alle disse elementer skal efter vores opfattelse med i billedet, når en rimelig debat skal afspejles, og når vi skal indkredse et eventuelt skoletræthedsproblem. Disciplinkrise blev for mig at se dramatiseret for at trække hele det politiske beslutningsgrundlag til højre, og jeg har en mistanke om, at også denne nok så væsentlige debat om elevernes oplevelse af skolen kan misbruges og for nogle også bliver misbrugt med det samme formål. I stedet for reelt at forsøge at afdække problemerne afsporer man således debatten.

Man kan nemlig, som det ganske rigtigt også siges i rapporten fra grundskolerådet, være med til at sætte gode cirkler i gang, og man kan være med til med sit indlæg i debatten at sætte onde cirkler i gang. Lærerne føler nogle gange på baggrund af den avisoverskriftshetz, der bliver kørt mod folkeskolen, at de må opgive. Eleverne føler det, når

[Helle Degn]

lærerne opgiver, og forældrene opgiver at søge at skaffe forbedringer.

I denne debat opfatter vi oplægget fra grundskolerådet som et forsøg på at sætte nogle gode cirkler i gang, at stille konkrete forslag til en udvikling og forbedring af skolehverdagen. Man stiller forslag om, at der gøres forsøg med småproduktion, at undervisningssituationens form og indhold ændres, at der indføres modul- og periodelæsning, øget fagsamarbejde og få lærere om den enkelte klasse, når man skal lægge sit skema til rette på den enkelte skole. Det er alle forslag, som vi kan støtte, og som ligger inden for de muligheder, rammeloavgivningen giver adgang til i dag. Man stiller også forslag om ændringer i den nuværende lov, en revision af prøvernes form, omfang og indhold, så disse retter sig imod den daglige undervisningssituation og elevens udviklingssituation.

Socialdemokratiet har fortsat den opfattelse, at antallet af prøver burde begrænses væsentligt, men vi respekterer skoleforliget. Vi mener, at det mindre behov for prøver yderligere i disse år bliver understreget af, at det kun er i yderst få tilfælde, at folkeskolen i realiteten er en egentlig afleverende skole. De fleste elever fortsætter i en eller anden form for uddannelse.

Grundskolerådet foreslår også øgede praktikmuligheder samt besøglærereordninger og brug af gæstelærereordninger i tilknytning til emner i den daglige undervisning.

Den socialdemokratiske folketingsgruppe vil ligesom ministeren også gerne høre lidt nærmere om, hvad kommunerne rundt omkring mener om disse ting, altså om de vil være med til at skabe en udvikling ad denne vej. Man foreslår også, at der udsendes en rapport om den brug, kommunerne allerede har gjort af disse forsøgsordninger, denne anden undervisningsform, som kan være til orientering for andre og til inspiration for mange. Det synes vi er en god idé. Jeg kunne nævne et eksempel fra Farum, men det vil jeg vende tilbage til senere, da jeg er lidt i bekneb for tid.

Jeg vil herefter vende mig imod forslagene om de kreative fag og arbejdsformer. Vi mener også i socialdemokratiet, at det fortsat bør overvejes, hvordan vi kan ændre lidt på disse arbejdsformer i folkeskolen. Det er også vores opfattelse, at forholdet mellem de

obligatoriske og de frivillige fag for eleverne i 8.-10. klasse bør overvejes fremover.

Som konklusion skal jeg sige, at den socialdemokratiske gruppe synes, vi har fået et godt debatgrundlag, som på længere sigt kan medvirke til at ændre formen og metoderne i folkeskolen, og afslutningsvis skal jeg sige, at vi ikke kan stemme for den dagsorden, som netop er blevet bragt ind i debatten.

(Kort bemærkning).

Mimi Stilling Jakobsen (CD):

Blot til fru Helle Degns bemærkning om, at det var chokerende, at et politisk parti kunne basere sine holdninger på nogle presseklip.

Jeg vil gerne understrege over for fru Helle Degn, at disse presseklip faktisk ikke har haft et kuk indflydelse på CDs holdning til dette her, og det ved fru Helle Degn også godt, for meget kan man sige om mit indlæg, men jeg tror nok, at fru Helle Degn genkendte visse passager fra forrige år og året før igen.

Jeg brugte disse eksempler til to formål. Det ene var at undgå påstanden om, at det bare var noget, CD rendte rundt og spredte, at det var noget, vi fandt på, at det var noget, man opdagede her i folketings salen, og at det var noget, ingen i folkeskolen mente. Jo, det er der altså nogle i folkeskolen der mener.

Det andet formål var at underbygge min undren over, at man stadig væk bare holder fast ved den samme kurs, går videre ad samme vej, åbenbart uden at have tvivl om, at det er den rigtige vej, selv om problemerne altså ikke er blevet mindre. Dertil tjente disse eksempler, og i øvrigt kunne jeg have udeladt dem, hvis det havde gjort fru Helle Degn lykkeligere, men de var altså ment som en underbygning af, at der faktisk eksisterer røster i folkeskolen, der har den samme opfattelse med eller uden CDs medvirken.

(Kort bemærkning).

Helle Degn (S):

Jeg skal da medgive fru Mimi Stilling Jakobsen, at det er gentagelser, som bliver kørt frem, passager, som også jeg genkender fra år tilbage.

[Helle Degn]

Men én ting er, at man baserer sine synspunkter på, at der er nogle i folkeskolen, der mener dit og dat. Noget ganske andet er at have et solidt belæg for sine påstande. Det mener jeg man skal beskæftige sig med i langt større udstrækning; så kunne vi få en mere kvalificeret debat.

(Kort bemærkning).

Mimi Stilling Jakobsen (CD):

Bare den korte bemærkning, at vi stadig væk ikke baserer os på, hvad nogle i en Gallupundersøgelse mener. Det er nævnt som eksempler på, at der altså er nogle, der mener sådan. Men at centrum-demokraterne mener og længe har ment, at der skulle en kursændring til, tror jeg så også jeg har fået fru Helle Degns accept af.

Karen Højte Jensen (KF):

Skoletræthed og disciplinkrise er ikke nye begreber. Begge begreber har i de seneste år været i offentlighedens søgelys, ikke mindst på baggrund af læreres og kommunale myndigheders udsagn. Oprapningen af problemerne har været sammenfaldende med, at virkningerne af den nye folkeskolelov for alvor er begyndt at slå igennem.

Når der tales om skoletræthed, er det som et psykisk fænomen. Ofte vil det være de mest vitamin- og jernholdige elever, der får betegnelsen »skoletræt« sat på sig. Den mangel på interesse for skolens arbejde, som denne form for skoletræthed afspejler, kan have flere årsager. Den kan skyldes et misforhold mellem evner og opgaver, et konfliktforhold over for læreren, et lærestof, der ligger eleven fjernt, eller manglende evne til at bygge frugtbare sociale relationer op til de jævnaldrende. Sådanne former for skoletræthed har altid været velkendte fænomener i skolemæssig sammenhæng.

Skolens svar på skoletrætheden har i årevis været at tilpasse institutionen selv til elevernes ønsker og behov gennem ændrede omgangsformer, ændring af det faglige indhold i mere livsnær retning, demokratisering osv. Når denne vej ikke længere synes farbar, skyldes det, at flere nye træk er føjet til de mere velkendte former for skoletræthed.

Skoletrætheden i dag er ofte en fuldstændig afvisning af skolen og alt, hvad den står for, ofte kombineret med destruktive og ag-

gressivt træk som vold, hærværk og mobning. Desuden synes skoletrætheden ikke længere at være, om jeg så må sige, beholdt de såkaldt svage elever, men angriber alle, både svagt og højt begavede, og børn fra alle miljøer.

Skønt hjemmene må bære en del af skylden, går skolen næppe heller ram forbi. Skolen har i de senere år forsømt allerede fra de små klasser at opbygge arbejdsvaner og rutiner, der kan bringe eleverne over de døde punkter eller igennem forbigående skoletræthed.

Men den nye skolelov har også en stor del af skylden. Det er en kendsgerning, at skoletræthed netop er knyttet til de ældste klasser, og for netop disse klasser er loven jo hverken fugl eller fisk. Den er hverken teoretisk eller praktisk; netop med den overdrevne lighedsfilosofi som grundelement har man skabt ufrihed for eleverne. Alle elever og elever med forskellige behov og forudsætninger skal puttes ned i den samme kasse uden mulighed for individuel udfoldelse og udfordring. Der tages ikke i den skolestruktur, loven foreskriver, i tilstrækkelig grad hensyn til de interesseforskelle, der netop på disse alderstrin for alvor begynder at slå igennem.

De elever, hvis interesser i stigende grad vender sig mod livet uden for skolen, fastholdes på grund af den almindelige uddannelsesinflation i et pseudobogligt uddannelsesforløb, og de elever, hvis interesser går i retning af udvidet skolegang, stilles ikke over for intellektuelle udfordringer i form af en systematisk faglig undervisning.

Resultatet er almindelig ligegyldighed fra elevernes side og forværrede arbejdsbetingelser for mange lærere. En snarlig revision af loven vil vise sig nødvendig, hvis et frugtbart arbejdsklima skal etableres i folkeskolen. Et godt arbejdsklima i skolen både for lærere og for elever hænger i høj grad sammen med, at eleverne stilles over for udfordringer i det daglige arbejde. Udfordringer fremmer trivselen i skolen, og udfordringerne skal være af en sådan art, at de tilgodeser den enkelte elevs behov og giver alle elever mulighed for positive oplevelser i deres skoledag.

Som det allerede har været nævnt, har uddannelsesrådet for grundskolen foranlediget af undervisningsministeren barslet med en redegørelse om skoletræthed. Jeg skal ikke

[Karen Højte Jensen]

afvise, at det kan være positivt med en debat om emnet, men må advare mod, at problemet overdimensioneres.

Det er naturligvis også bemærkelsesværdigt, at redegørelsen fremtræder som et rent reklamefremstød for socialdemokratisk undervisningspolitik. Redegørelsen er ifølge forordet et forsøg på afdækning af problemet »skoletræthed«, en beskrivelse af »formodele årsager hertil«.

Jeg finder det bemærkelsesværdigt, at oplægget alene bygger på formodninger, ikke mindst på baggrund af de vidtrækkende løsningsforslag, der er peget på. Der mangler en definition af, hvornår en elev tæller med som skoletræt, og hvad der er det reelle omfang af problemet.

Forslagene til forebyggende og helbredende foranstaltninger stiller næsten udelukkende krav til undervisningens indretning, til lærere, til forældre og til samfundet. Hvad med at stille krav til eleven? Har denne intet ansvar? Jeg tror ikke på, at skoleelever ønsker at være ansvarsfri.

Den eksakte viden, som findes tilgængelig om skoletræthed, er meget begrænset. Derfor har redegørelsen også fået et noget spekulativt tilsnit, og en række påstande kan der næppe føres sandhedsbevis for.

Når det f.eks. anbefales, at bestemmelserne om ikke-fagdelt undervisning skal overvejes med henblik på udvidet brug, ligger der i påstanden, at fagdelt undervisning skaber skoletræthed. Helt galt bliver det, når det hedder, at man bør revidere bestemmelserne vedrørende folkeskolens afsluttende prøver, vedrørende indhold og form, samt overveje, om prøvernes omfang og placering skal revideres.

Vil ministeren bekræfte, at det er helt udkommenteret, at folkeskolens prøver skulle have nogen skoletræthedsfremmende virkning? Tværtimod er skulkeri, uro i klassen og andre skoletræthedssymptomer efter alt at dømme generelt mere fremherskende i fag, der ikke afsluttes med prøver. Hvilket ikke bør undværges. Prøve- og karaktersystemet er bl.a. også et sanktionssystem, og det er tilmeldt omtrent det eneste sanktionssystem, som er tilbage i folkeskolen. Hvis det er aldeles risikofrit for eleven at blive væk fra timerne, lave uro, møde uforberedt osv., opmuntrer man da ikke svage sjæle dertil?

Det skal ikke hermed hævdes, at eleverne skal holdes til ilden alene af frygten for sanktioner, men i den virkelighed, der er uden for folkeskolen, er det faktisk forbundet med konsekvenser at forsømme sit arbejde uden lovlige grunde. Jeg mener, man må lære folkeskolens elever, at deres handlinger kan få konsekvenser.

Jeg vil gerne spørge ministeren, om hun på baggrund af de få elever, som denne rapport omtaler, agter at ændre folkeskoleloven. Skal vi have en lov, nogle regler, der baseres på disse enkelttilfælde? Det vil blot skabe andre grupper af skoletræthed.

Der tales om disciplinkrise. Nok et noget negativt ladet ord. Jeg vil snarere betegne den krise, vi har, som en holdningskrise, en meningskrise, der er kendetegnende for hele vort samfund, et samfund, hvis normer og værdier er i opbrud. Når dette er tilfældet, er det klart, at disse problemer afspejles i folkeskolen. Forældre og mange elever er med rette både forargede og forvirrede, og mange lærere føler sig åndeligt set trængt op i en krog.

Der må skabes et fælles grundlag for skolens daglige liv, som er i overensstemmelse med den brede befolknings forventninger. Der skal være gode, velordnede og trygge arbejdsforhold for både lærere og elever, og forældrenes og elevernes krav til, at undervisningen er af en sådan kvalitet, at eleverne har en god og solid ballast, når de forlader folkeskolen, må imødekommes. Indholdet af de enkelte fag må styrkes. Skolen må tage hensyn til, at mennesker faktisk er forskellige. Glæden ved livet er at udfolde sig dér, hvor man har sine egne evner, og ikke dér, hvor ens næste har sine.

Øllgaard (V):

Jeg har taget forespørgslens tekst rent bogstaveligt. Da den jo går på, hvilke ændringer i folkeskoleloven der kunne tænkes, vil jeg så godt som udelukkende holde mig til folkeskoleloven og sådanne eventuelle ændringer.

Forespørgslen synes at gå ud fra den antagelse, at den gældende folkeskolelov skulle være påviselig årsag til, at der her og dér i folkeskolen er tale om en vis træthed og en vis disciplinkrise. En sådan antagelse tror vi i venstre imidlertid ikke rigtig holder stik, i hvert fald kun i begrænset omfang. Jeg note-

[Øllgaard]

rede mig også – men jeg kan have hørt lidt for dårligt efter – at fru Mimi Stilling Jakobsen knap nok beskæftigede sig med selve folkeskoleloven, men kun med, hvad der foregår i selve folkeskolen. Det er selvfølgelig også væsentligt, men jeg taler altså om selve loven.

I venstre har vi bestemt nok ønsker om justeringer af folkeskoleloven af 1975, men vi tror altså ikke rigtig på, at de problemer med skoletræthed og disciplinkrise, som vitterlig forekommer i mange skoler, lader sig afhjælpe i større omfang ved, at lovgiverne her i tinget ændrer selve folkeskoleloven.

Folkeskoleloven er jo en udpræget ramme lov med vide muligheder for lokal indflydelse på skolens indretning i videste forstand. Dermed placeres ansvaret for, om den enkelte skole fungerer godt, lokalt, og det ses da også rundt om i landet, at forskellige lærergrupper og forskellige ledere med bistand fra forskellige forældregrupper opnår vidt forskellige resultater. Netop den kendsgerning giver formentlig en del af forklaringen på, at der ikke findes noget fast mønster i de vanskeligheder og de problemer, som jeg har noteret vitterlig forekommer rundt omkring.

Hvis nu loven var selve årsagen, måtte der vel logisk kunne påvises et eller andet landsdækkende mønster i skavancerne. Men det kan der næppe; måske tværtimod. Der er nemlig problemer i små skoler, der er problemer i store skoler, der er problemer i byskoler, og der er problemer i landskoler. Men der er jo samtidig små skoler, store skoler, landskoler og byskoler, som arbejder så godt som uden større problemer.

Det ville føre vidt omkring at gå langt ind i en analyse af, hvor årsagerne så kunne ligge, hvis de altså ikke først og fremmest ligger i folkeskoleloven, hvad jeg betvivler, og nu er det jo som allerede nævnt selve loven, forespørgslen drejer sig om.

Men en stor del af årsagerne til den skoletræthed, med hvad deraf følger, er der peget på i redegørelsen fra grundskolerådet. Desuden findes en stor del af disse årsager i hjemmenes, lærernes og dermed elevernes holdning til mål, midler og egen ansvarlighed for, hvad der foregår. Endvidere findes vigtige årsager til disse træthedsproblemer givetvis i det indhold, som lægges i fagene ude omkring.

Men de her antydede årsager skal lovgiverne efter venstres mening til gengæld være temmelig forsigtige med i hvert fald at gå i enkeltheder med, for holdning og fagindhold skal i ganske betydelig grad præges lokalt. Hvis lovgiverne forfaldt til at fastlægge de rigtige holdninger eller det helt rigtige indhold i fagene ud i alle enkeltheder, ville der kunne blive tale om et uønsket centralistisk formynderi med et eller andet fortegn, og det er der næppe mange i dette høje ting der ønsker.

For venstre er hele dette spørgsmål om den meget høje grad af decentral indflydelse særdeles vigtigt. Vi vil derfor modsætte os alle forsøg på at centralisere bestemmelsen af folkeskolens indretning og indhold, hvad enten sådanne forsøg måtte komme fra det ene eller det andet hold.

I den forbindelse vil jeg nævne, at der er en smule usikkerhed med hensyn til det midterste punkt i det stillede dagsordensforslag, altså spørgsmålet om disse minimumskrav, som skal være obligatoriske. Hvad mon der egentlig skal lægges i dette midterste punkt? Hvis der skal lægges det, at mine muligheder for lokalt i min skole derhjemme i meget høj grad at bestemme, hvad der skal foregå, tænkes begrænset af dagsordenens ordlyd, vil jeg givetvis ikke kunne bifalde ordlyden.

Det er på baggrund af bl.a. disse principielle betragtninger, venstre mener, at den gældende folkeskolelov, selv om den på mange punkter er præget af kompromiser, er en overvejende god folkeskolelov om end ikke fuldkommen, men det er der ikke ret meget her i verden der er. Venstre har dog ved mange tidligere lejligheder anført, at vi gerne så visse justeringer, og jeg skal gentage enkelte af disse punkter.

Vi finder, at de første års erfaringer med loven har vist, at prøveordningen efter 9. klasse bør ændres derhen, at der tilbydes prøver, som selvfølgelig er frivillige, men måske nok i en højere grad med et bindende tilsagn fra elevernes side, og som svarer til hvert af de to niveauer. Men en sådan ændring må ske under forudsætning af, at der samtidig sker en omlægning og en forenkling af prøveordningen, så prøvetiden afkortes og prøvernes styrende effekt svækkes, hvilket efter vores mening er muligt, hvad nogle måske nok vil bestride. Efter al sandsynlighed

[Øllgaard]

vil der endda kunne spares adskillige økonomiske ressourcer ved en sådan omlægning.

Det har aldrig været venstres ønske at få udvidet undervisningspligten fra de 7 til de 9 år, men nu har vi den udvidelse, og så er vi selvfølgelig indstillet på at leve med denne udvidelse. Til gengæld finder vi, at der er grund til at forbedre gældende dispensationsmuligheder og tilbud om helt eller delvis at gå ud af det normale folkeskoleforløb på et tidligere tidspunkt end det gængse.

Vi er også åbne for en ændring, som kunne gå i retning af at forhøje det obligatoriske timetal, således at eleverne skal vælge 1 eller 2 af tilbuds- eller valgfagene. Vi er i det hele taget åbne for justeringer, som de allerede indhøstede erfaringer måtte tilsige. Vi ser f.eks. også med betydelig skepsis på den hastige udvikling mod flere og flere udelte klasser.

Vi har løbende haft kritiske bemærkninger til væsentlige dele af administrationen af folkeskoleloven, og det vil vi nok have et stykke tid endnu, og det kan der så løbende blive diskussioner om. Jeg vil ikke gå ind på sådanne kritiske bemærkninger her, men understrege, at hele administrationen af loven naturligvis er en overordentlig vigtig side af sagen.

Afslutningsvis vil jeg sige, at folkeskolen som sådan de fleste steder arbejder godt og stabilt, hvad vi bestemt ikke bør glemme at få nævnt, men at der andre steder er problemer og adskillige steder store problemer, som vi på nuanceret vis naturligvis må hjælpe hinanden med at søge at få klaret.

Heldigvis har vi jo ved siden af folkeskolen de frie skoler, friskoler og efterskoler, der bl.a. ved miljøskift kan klare nogle problemer, som åbenbart ikke rigtig lader sig klare i folkeskolen. Der er al mulig grund til, at disse skoletyper fortsat supplerer hinanden, og grund til, at der gensidigt drages nytte af hinandens erfaringer fra folkeskolen til de frie skoler og tilbage igen, specielt hvad angår hele formen samt indholdet af og holdningen til selve begreberne undervisning og uddannelse.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Som det er pointeret, handler denne debat jo om ændringer. Det er jo sådan, at når industrien udvikler en teknisk nyskabelse, va-

rer det 2-3 år, før der sker den ændring, at det stort set er hvermands eje, men når der udvikles en ny pædagogik, tager det omkring 70 år, før den slår igennem. Nogle mener, det er helt rimeligt, fordi man ikke skal eksperimentere med børn, mens man bare kan afprøve døde ting som teknik. Man kunne selvfølgelig fundere over, om det er teknikken eller pædagogikken, der gennem de sidste 70 år har ændret vilkårene for menneskene mest.

Der er flere grunde til, at teknikken vinder hurtigere udbredelse end pædagogikken. Når der udvikles en ny teknik, gør industrien sig store anstrengelser for at markedsføre den, og der sættes øgede ressourcer ind for at give den succes. Når man derimod inden for folkeskolen opdager nye metoder, bliver det højst til, at man kan få en dispensationsordning. Man kan få lov at lave et forsøg, men man skal love, at det ikke koster ret meget.

De ændringer, der er kommet i folkeskolen, har ikke været særlig målrettede. De er ikke kommet på grund af forskning og udvikling. De er kommet mere eller mindre tilfældigt og som små elementer.

Folkeskolen har ikke ændret sig alverden, selv om mange synes, at den er helt anderledes, end da de gik i skole. En af de større ændringer er nok indførelsen af matematik på begyndertrinet. Den ændring er imidlertid heller ikke sket efter pædagogiske overvejelser, men er opstået, fordi et kommercielt forlag fandt ud af, at det kunne markedsføres. Bagefter skulle man tilpasse undervisningen efter bøgerne – sådan foregår det nemlig som regel – og så laver man vejledningen om, og så kommer der rigtig gang i salget af de nye lærebøger.

Men ellers bygger folkeskolen på de stærke faggrupper og på en opbygning, der stammer fra universiteterne. Universiteternes behov afspejles i gymnasiet, og gymnasiets behov afspejles i folkeskolen. Derfor er det stort set de samme fag og de samme fagområder, der undervises i, bare på forskelligt niveau; men der er ikke noget, der tyder på, at det er en ideel løsning.

Der må altså tilstræbes en planlægning, der ikke er så afhængig af faggrupper og forlag, men som bygger på forskning og udvikling af praksis, og mange er da også enige om, i hvilken retning ændringerne skal gå. LOs pjece »Krav til uddannelserne«, SiDs

[Marianne Bentsen-Pedersen]

kritik af folkeskolen og pædagogernes ønsker om ændringer falder pænt sammen med tankerne i det debatoplæg, der er kommet fra grundskolerådet.

Fra alle sider undtagen fra de mest borgerlige politikeres tales der om, at der skal nedbrydes fag- og timegrænser, at der skal laves emneorienteret undervisning, at der skal være mindre teori i skolen, og at man skal undgå sortering gennem karakterer og eksamener. Vi ved godt, det er svært at lave bratte ændringer, fordi lærerne er uddannede til at undervise på den måde, som de gør nu, og fordi de er vant til at arbejde alene, hvor de måske efter de nye metoder i højere grad bliver nødt til at arbejde i team. Det er blevet en vane at hakke undervisningen op i 45 minutter, så det kan være vanskeligt både i planlægningsfasen og i udførelsen af arbejdet at skulle arbejde i længere forløb. Mange lærere ville betakke sig, hvis de hver uge skulle have featureuge eller emneuge, men mange børn synes, det er den bedste uge, de har om året.

Men mange lærere ønsker ændringerne, og mange lærere er parate til at undervise efter andre principper. Måske skulle vi i højere grad støtte de muligheder, der allerede er, ved at lave bredere rammer, ved at lave større selvbestemmelse for den enkelte skole, som hr. Øllgaard har været inde på det. Hvis vi ikke på én gang kan forlange, at alle lærere skal kunne arbejde efter nye principper, kunne vi i hvert fald udvide mulighederne. Hvis målet var det samme, gjorde det så noget, at én skole arbejdede uden frikvarterer, en anden skole arbejdede uden fag og en tredje skole lavede opdeling i hold ikke efter alder, men efter helt andre kriterier? Måske synes vi ikke kun, at det ikke gør noget, måske synes vi endda, det kunne være ønskeligt, hvis nogle prøvede at udføre det i praksis, som næsten alle er enige om skal gøres. Måske skulle vi gøre det lettere, måske skulle vi ligefrem afsætte øgede ressourcer til at styrke den udvikling, vi ønsker.

Er det ikke netop nu, vi har råd til at sætte en udvikling i gang? Er det ikke netop nu, hvor der ikke er brug for så mange i produktionen, at vi har råd til at afsætte tid til at forsøge at gå nye veje? Er det ikke nu, vi skal bruge tid og kræfter på at være kreative?

Men selvfølgelig er folkeskolen ikke kun et spørgsmål om struktur, den er i høj grad også et spørgsmål om indhold. Det er vigtigt, at indholdet tilgodeser individets behov for at kunne begå sig i vores meget udviklede samfund. Men det er også vigtigt for samfundet, for demokratiet, at borgerne kan deltage i beslutningsprocessen, som også bliver mere og mere snørklet.

Så kunne man selvfølgelig sige: men hvorfor nu det, for Weidekamp og mange andre ønsker jo ikke, at de skal deltage alligevel? Men vi andre, der ønsker det, må vel også ønske at skabe betingelser for det mest kvalificerede grundlag for deltagelsen. Vi kunne måske her – lige her – bidrage til at gøre indholdet mere kvalitetsbetonet og vedkommende. Vi kunne sige til lærerne, at de ikke nødvendigvis behøver at undervise ud fra de grå massers mening. Vi kunne fortælle dem, at det er tilladt at have en holdning og det er tilladt at give udtryk for den, medens man naturligvis også skal gøre opmærksom på, at der er andre meninger. Undervisning behøver ikke at være ufarlig, bleg og kedelig. Vi kunne sige til lærerne: hav mod til at være en personlighed, hav mod til at udtrykke meninger, gør eleverne til mennesker ved selv at være det! Vi kunne bøde lidt på, at mange års god undervisning er gået tabt, fordi lærerne har fået at vide, at de ikke måtte skabe debat og bevægelse.

Men det er selvfølgelig ikke nok. Skal vi have en folkeskole uden konkurrence, uden sortering, kræver det, som vi har sagt det i så mange debatter før, at der sker en kulturrevolution i samfundet som helhed. Skolen er stadig væk en afspejling af det omliggende samfund, og det er grunden til, fru Mimi Stilling Jakobsen, at skolen ikke har ændret sig meget, ikke er blevet meget bedre, de sidste 20 år; det er netop denne afspejling af det omgivende samfund.

Til sidst vil jeg sige, at SF ikke kan stemme for dagsordenen, og jeg må hellere motivere det godt, for ellers får jeg stukket noget forkert i skoene. Når vi ikke kan stemme for den, er det ikke, fordi vi ikke ønsker, at der skal være god arbejdsro og godt arbejdsmiljø i skolen; det er ikke derfor, vi stemmer imod, at der skal være en bekendtgørelse om god ro og orden i skolen. Vi synes sandelig også, at der skal være et godt arbejdsmiljø, men det er måske ikke lige på denne måde,

[Marianne Bentsen-Pedersen]

det skal gøres. Når vi vil stemme imod pkt. 2 på dagsordenen, om minimumskrav, er det ikke, fordi vi ikke synes, der skal stilles krav til eleverne, men fordi vi ikke ønsker, at der skal fastsættes så detaljerede og så centrale krav, som dette her lægger op til. Hvad derimod det tredje angår, altså at der skal være forskellige prøver på de forskellige trin, er jeg totalt uenig; dér behøver jeg ikke at være bange for at blive misforstået.

Halvgaard (FP):

Efter gennemførelsen af den nye folkeskolelov i 1975 har forskellige partier, ikke mindst fremskridtspartiet, med mellemrum forsøgt at ændre loven, desværre uden at det er lykkedes at samle et flertal; det er, som om man taler for døve øren. Partier, der stod bag folkeskolelovens gennemførelse, har hævdet, at loven fungerede tilfredsstillende, og at eventuelle ændringer først kunne komme på tale, når loven i praksis havde virket i en årrække.

Nu har loven eksisteret i snart 7 år. Én ting står imidlertid fast uanset folkeskolelov eller ej, og det er den omstændighed, at folkeskolen ikke fungerer, som den skal. Det giver sig udtryk i den kritik af folkeskolen, som er rejst af både forældre, lærere og elever, og for det første viser det sig ved, at mange forældre tager deres børn ud af folkeskolen og overflytter dem til privatskole eller efterskole eller ligefrem lader deres børn sive ud af skolen.

For det andet er der en tiltagende uro i folkeskolen, et dårligt arbejdsklima, der i utallige tilfælde gør det umuligt at gennemføre en normal undervisning, så eleverne får det udbytte af den, som de har krav på. I bestræbelserne for at gennemføre den udelte skole har man via specialundervisningsklasser været nødsaget til at foretage en deling af eleverne efter helt andre kriterier end dem, der før beroede på elevernes evner, flid og interesse. En sådan uhæmmet form for opdeling i særundervisningsklasser har i mange tilfælde givet de elever, som har søgt disse klasser, et mindreværdskompleks, som de måske aldrig senere vil overvinde.

For det tredje har man i de senere år oplevet et stadig stigende antal tilfælde af mobning og hærverk, som skolen og lærerne står magtesløse over for. Dagspressen har bragt utallige eksempler på, hvorledes folkeskole-

lærere er bukket under i arbejdet for at bringe orden i disse forhold i folkeskolen.

Den nye folkeskolelovs hensigt var jo at gøre folkeskolen mere elevvenlig ved gennemførelse af flere tilbud til eleverne i form af praktiske fag, mindre fagopdeling osv. Men desværre må vi erkende, at vi aldrig har haft en så opdelt og så teoretisk skole som nu. Vi har sammenpresset flere fag og fagtilbud i færre klokketimer, fordelt på flere lærere end nogen sinde før i folkeskolens historie.

Folkeskolen er jo Danmarks største arbejdsplads, men der er vel ikke andre arbejdspladser, hvor man skal skifte arbejdssted, arbejdsopgaver og arbejdskammerater for hver tre kvarter som i folkeskolen. Men det er nu engang desværre tilværelsen for folkeskolens lærere og elever.

Det skal ikke kunne bebrejdes fremskridtspartiet, at vi ikke har forsøgt at imødekomme ønsker i befolkningen om en forbedring af folkeskoleloven af 1975. Jeg kan henvise til de ændringsforslag, vi stillede ved folkeskolelovsforslagets behandling i 1975, hvor vi f.eks. også påpegede nødvendigheden af den delte skole, naturligvis med afgangsprøver med forskelligt indhold, svarende til kravene på de to kursusniveauer, et område i folkeskoleloven, som siden gang på gang har været debatteret her i folketinget.

Nok er der et utal af problemer i folkeskolen, som gør både elever og lærere usikre og ulykkelige, men at tro, at folkeskolen og dens lærere alene kan løse disse, er utopi. Folkeskolens problemer hænger nøje sammen med samfundets problemer, således at den slendrian og de opløsningstendenser, der gør sig gældende i vort samfund, til stadighed vil smitte af på forholdene i folkeskolen.

Der skal derfor sættes ind på to fronter: dels må samfundet forbedres gennem en mere retfærdig lovgivning, dels må vi prøve på at løse kundskabskrisen og disciplinkrisen i folkeskolen.

Fremskridtspartiet kan i fire punkter pege på initiativer, der kan medvirke til at løse krisen i folkeskolen. For det første må skolestyrelsesloven ændres således – som vi tidligere har foreslået – at skolens forældrekreds får meget mere indflydelse, end den har i dag, både økonomisk, juridisk og pædagogisk. Uden sådanne beføjelser har det erfa-

[Halvgaard]

ringsmæssigt vist sig, at forældrene skubber ansvaret fra sig.

For det andet må skolen stille langt større krav – som det også har været nævnt af flere ordførere her i dag – til den enkelte elev i form af pligter, opførsel, opgaver, kundskabstilegnelse, alt efter elevernes forudsætninger.

For det tredje må folkeskolen øge tilbudene om deltagelse i praktiske fag, evt. i samarbejde med håndværksmestre osv.; der er mange arbejdsløse håndværksmestre, og der er mange værksteder, der står tomme, hvor man på lokalt plan kunne etablere et samarbejde.

For det fjerde må former for afstraffelse af urimelige, uopdragne og provokerende elever, der bevidst forstyrrer undervisningen og arbejdsroen i en klasse, efter aftale med forældrene kunne bringes i anvendelse af læreren. Tilstedeværelsen af en sådan bemyndigelse har præventiv virkning og kan netop for uromagere af omtalte kategori være det eneste fornødne.

Forudsætningen for, at en undervisning kan gennemføres og lykkes, er, at der er arbejdsro i klassen, og i den forbindelse vil jeg gerne stille følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget pålægger undervisningsministeren at sørge for, at der gives folkeskolens lærere mulighed for at håndhæve den nødvendige arbejdsro og orden i folkeskolen, går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Tredje næstformand (Mette Madsen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg skal begynde med i den borgerlige enigheds navn at bede fremskridtspartiet om at overveje, om ikke det forslag dog trods alt er ret sammenfaldende med det første punkt i det dagsordensforslag, som fru Mimi Stilling Jakobsen har fremsat.

Ellers vil jeg sige, at centrum-demokraterenes holdning til denne sag så klart, som man overhovedet kan ønske det, er fremgået af, hvad ordføreren for forespørgerne har sagt.

Jeg har bare nogle bemærkninger at føje til noget af det, der i løbet af debatten har været fremme, og som vedrører nogle af de centrale ting.

Når fru Helle Degn kan blive chokeret over, at et parti kan bygge på et par eksempler, kan jeg forsikre fru Helle Degn – om hun engang måtte læse dette her – om, at hun ville blive endnu mere chokeret, hvis hun gik i gang med at studere de hundreder af eksempler af samme art, som kan findes ved regelmæssigt at følge med i den danske presse, danske tidsskrifter og udtalelser fra forskellige organisationer. Det er jo ikke gjort med et par eksempler. Det er meget, meget mere, det drejer sig om. Jeg har efterhånden en anselig materialesamling, og jeg samler ikke mere det, der er dubletter; når de samme klager går igen, lægger jeg dem til side og nummererer dem ikke engang.

Der har været talt om, hvorvidt det er skoleloven, vi taler om her. Ja, selvfølgelig er det det. Og jeg synes i og for sig, fru Mimi Stilling Jakobsen sagde ganske klart, at det er ændringer i skoleloven, man stiler imod, det er ikke ændringer i folkeskolen, for det er da rigtigt, at det er noget, som nogle mennesker går og laver; det kan vi ikke gøre alverden ved. Det, vi har ansvaret for, er skoleloven. Der vil jeg blot pege på et par punkter, og det lå jo også i det, der i øvrigt blev sagt af ordføreren. Autoriteten i folkeskolen undergraves ved de uklare bestemmelser i formålsparagraffen, al denne snak om medbestemmelsesret og demokrati. Det er da skønt at snakke om demokrati, og det er da godt, vi har et demokrati her i landet, men hvad er demokrati i en skole? Hvem er det, der skal lave demokrati i skolen? Ja, hvad det bruges til, ser vi jo, nemlig at LOE, Landsorganisationen af Elever, får lov til det ene misbrug efter det andet. Man får, uden at der sker noget, lov til at lave en landsomfattende strejke, man får lov til at lave besættelser af skoler. Det er demokrati. Sådan er moderne demokrati. Det er lovens skyld; det er faktisk loven, der åbner mulighed for at lave den slags. Jeg tror oven i købet, nogle af lovens fædre har ment, det skulle være sådan. Det er rask at lave sådan noget; det er demokrati.

Skolelovens største fejl er vel nok den, at den er boglig, Bevar mig vel, hvor er den boglig! Den er så fyldt af højskolepoesi og af

[Erhard Jakobsen]

ideologiske fantastier, noget, som de mennesker, der har diskuteret skole indbyrdes i årevis, bliver ved med at brodere oven på hinanden, en masse fine ord, som slet ikke dækker de realiteter, som f.eks. elevudtalelserne fra Helsingø omtaler. Det er nogle lighedsbetragtninger, hvor man skal være så forsigtig med ikke at sortere, og hvor det endelig skal være lige. Det er nogle konkurrencefjendtlige bestræbelser. Der må endelig ikke være konkurrence, selv om enhver ved, at konkurrence er et af de bedste elementer til at drive noget frem. Det er kunstig solidaritet, der som oftest består i, at de, der skal lave skarnsstreger, er solidariske om det, og at det mindretal, der skal underkue et flertal, er solidarisk om at underkue dette flertal. Det er sådan, man lærer solidaritet rundt omkring på mange skoler. Og så det omtalte aktive demokrati, hvor det gælder om at råbe op, ikke høre efter, ikke diskutere, men råbe op og skrive paroler, som man af og til oven i købet kan stave rigtigt, undtagelsesvis.

Jeg forstår, at fru Helle Degn og undervisningsministeren ikke var chokerede over, at de ikke var i stand til at imødegå den argumentation, der indledningsvis var i ordførers bemærkninger, nemlig at det er tyve år siden, man startede en række eksperimenter, og man sagde dengang – det ved jeg, for jeg var med i de dage –: det, der er i vejen, er en udbredt skoletræthed, det er mangel på disciplin osv. Det sagde man for tyve år siden, og det var det, man skulle reparere på. Nu er det ikke CD, der kommer og fortæller, at sådan er det i dag. Det er ministeren selv, der har bedt et udvalg, oven i købet et fint råd, om at komme med en udtalelse om det, og det må vel være det bedste bevis på, at sådan er det altså i dag.

Så spørger vi: er man da blind og døv, eller vil man af ideologiske grunde overhovedet ikke se, at nogle af de vise fædre bag ved alle disse såkaldt progressive ideer render fra det? Flere af hovedmændene, der var med til at udforme det i sin tid, har taget afstand fra det, og andre nøjes med at tie stille, træde tilbage og gå ud af debatten. Der er ingen, der tror på de såkaldt progressive ideer mere, som for øvrigt hører hjemme i 1920'erne og 1930'erne; de er slet ikke fra vor tid, de stammer helt tilbage fra 1920'erne og 1930'erne, og da havde de nok større berettigelse end nu.

Jeg synes også, det er chokerende, at man får en sådan rapport. Den er chokerende traditionel. Hvert eneste argument, der er anvendt om, at det er samfundets skyld, det er forældrene og alt det dér, har man hørt ustandselig i alle de tyve år. Der er intet nyt i det. Jeg savner kun én ting blandt alt det med arbejdsløsheden, skilsmisserne osv.: jeg mangler lige frygten for atombomben, og det er egentlig mærkeligt, at den ikke er kommet med, for det plejer gerne at stå i sådanne publikationer også. Det kan undre mig, at det ikke er kommet med. Det mangler i det traditionelle, for ellers er det med hver gang, at det er alt det, der dikterer børnenes holdninger i dag osv. Det er ikke det, der fremgår, hverken af det, børnene i Helsingø eller børn andre steder har sagt, men det er klart, at P 4's børn, som svarer på de spørgsmål, P 4 selv har givet dem svaret på, altså Danmarks Radio, giver de svar, der skal til.

Det, vi beder om, er, at man nu lukker øjnene op. Vi ved godt, at man ikke kan lave en ny skolelov hvert år. Vi prøvede i nogle år at komme med et forslag; det har vi opgivet, for vi ved godt, at der ikke nær er et parlamentarisk flertal for det; vi vil heller ikke give skolefolk indtryk af, at de kan risikere at have en ny skolelov om to eller tre år, for det kan de ikke. Det er ikke muligt, og det er nok heller ikke ønskeligt. Men det, vi vil, er blot at blive ved med at føre denne debat frem, indtil der begynder at ske noget, nemlig at nye folk kommer til at lave betænkninger, at folk med en anden skoleholdning får lov til at udforme noget i stedet for det, som nu har spillet fallit. Det er det, vi ønsker med det.

Vi håber, at der er folk, der har mod til at sige »du skal« i stedet for »vil du ikke nok?«, at der er folk, der har mod til at sige: vi ved godt, at når I bliver skoletrætte, er det, fordi I hverken ved ud eller ind, hvad I skal, hvor I er henne, hvad der egentlig er meningen med det hele. Vi håber, at der er folk, der vil have mod til at sige: skolen skal lære jer noget; den skal ikke lære jer at være gode mennesker, at være demokratiske mennesker, og jeg ved ikke hvad; skolen skal lære jer en hel række ting, som ingen andre kan slippe af sted med at lære jer; jeres forældre kan lære jer noget, jeres skolekammerater kan lære jer noget, de voksne ledere, I har i idræts- og sportsforeninger, kan lære

[Erhard Jakobsen]

jer noget, og I kan lære hinanden så meget; men der er visse ting, som I altså bliver nødt til at lære i skolen, og så kan det ikke nytte noget, om I er motiverede eller I ikke er motiverede, for livet spørger ikke senere, om man er motiveret for at gennemgå en masse ubehagelige ting.

Det er hele denne grundopfattelse, vi ønsker ændret. Vi ønsker pædagoger, der tager dette som udgangspunkt for at lave noget nyt på dette område, og det er kun beklageligt, at der er gået så lang tid, og at der er spildt så meget. Der er et meget stærkt behov for det.

For centrum-demokraterne har dette også noget at gøre med landspolitikken. Vi er ikke et øjeblik i tvivl om, at man rundt omkring i erhvervslivet i stigende grad konstaterer de skadelige virkninger af den nye påvirkning, den nye holdning, de manglende kundskaber og den manglende viden. Det er i høj grad noget, der er med til at gøre problemet større, ikke mindst for de mindre virksomheder, hvor det betyder noget, at hver enkelt medarbejder har fuld kapacitet til at medvirke i virksomheden.

Ole Vig Jensen (RV):

Det er blevet en årligt tilbagevendende begivenhed, at centrum-demokraterne giver anledning til en debat om folkeskolen her, og det skal jeg da i øvrigt takke for. Sagen er jo væsentlig, og alene af den grund er det udmærket, at vi får muligheder for at udveksle meninger.

Jeg vil sige til hr. Erhard Jakobsen, at jeg synes, det er en god udvikling, at centrum-demokraterne ikke stiller forslag om ændring af folkeskoleloven på samme måde hvert år, men erkender, at der omkring selve lovgivningen skal være en vis kontinuitet og ro, selv om der kan være udmærket anledning til at diskutere skolens indhold og form i øvrigt. Dermed være ikke sagt, at jeg er enig med hr. Erhard Jakobsen. Jeg synes nok, at den bekymring, der blev givet udtryk for, er rigeligt ensidig, men jeg kan godt genkende nogle af de problemer, der er beskrevet.

Centrum-demokraterne har ved den måde, de stiller forespørgslen på, indsnævret debatmuligheden umiddelbart. På den anden side har vi vel lov til at sige, nogenlunde hvad vi vil. Forespørgslen tager udgangspunkt i det,

som man kalder skoletræthed og disciplinkrise, og jeg tror, det er rigtigt, som hr. Erhard Jakobsen siger – nu er det det, jeg tydeligst erindrer, så ordføreren for forslagsstillerne må undskylde, at jeg tager den sidste ærede taler som udgangspunkt – at vi kender skoletræthedsproblemet og har gjort det altid. Deri er der ikke noget nyt, og det vil vi formentlig vedblivende skulle leve med, fordi skolen er under stadig forandring. Jeg tror til gengæld, vi må indrømme, at der i dagens folkeskole er en stigende tendens til skoletræthed og deraf følgende problemer, hvoraf disciplinproblemerne netop er nogle. De skyldes ikke alene skolens indre liv og virksomhed. De hænger sammen, tror jeg, med det øvrige samfund, det omgivende samfund, hjemmet, familien osv., derfor er de ikke så lette at løse, og endnu sværere er de at beskrive entydigt.

Jeg har også hæftet mig ved det debatoplæg, som grundskolerådet har udgivet, og det bekræfter i hvert fald, at problemet eksisterer i skolen. Når det er sagt meget rigtigt her, at der ikke er tale om noget videnskabeligt arbejde – og det er rigtigt – skal jeg føje til, at til gengæld synes jeg, at man i denne rapport både får analyseret problemerne ganske godt på det grundlag, man har haft, og i virkeligheden også får stillet en række mulige løsningsforslag op, ikke løsningsforslag, vi skal vedtage her og føre ud i livet, men et meget godt idékatalog, synes jeg, for de lokale skolemyndigheder, for de enkelte skoler, for lærere og andre, som interesserer sig for denne sag, naturligvis også elever og forældre.

Sandheden er vel, at når det gælder om at imødegå nogle af de problemer, der knytter sig til skolen: skoletræthed og disciplinproblemer, så udfoldes der allerede betydelige bestræbelser på det lokale felt for at tilpasse skolens daglige liv til det, som kan skabe tilfredshed og udvikling på de enkelte områder.

Jeg skal i øvrigt ikke komme nærmere ind på en række af de enkeltheder i den pågældende rapport, der måske kunne være grund til at kommentere, men jeg vil hæfte mig ved én ting: jeg vil advare imod tilbøjeligheden til, når man i dagens skole møder problemer af forskellig art, at løse dem alternativt, hvilket betyder, at vi får stadig flere funktioner liggende uden for den egentlige undervisning.

[Ole Vig Jensen]

Vi har i øvrigt en tilbøjelighed til under den gældende lovgivning – og det bekymrer mig – at udskille alt for mange elever til forskellige former for særundervisning. Det synes jeg er en fejl ved den måde, skoleloven føres ud i livet på, og det er en sag, jeg synes vi må interessere os for; det har jeg også sagt tidligere. Vi må gøre folkeskolen så god og så rummelig, at der er plads til alle elever, og da er jeg ikke i tvivl om, at som skolen fungerer i dag, er den for bogligt domineret. Det betyder ikke – og det vil jeg sige til fru Mimi Stilling Jakobsen – at vi i det radikale venstre nedprioriterer de boglige forpligtelser og de boglige opgaver, der ligger i skolen, bestemt ikke. Men vi må til gengæld indrømme, at de elever, som er mere praktisk eller musisk orienterede og interesserede, har for ringe muligheder i dagens skole. Det gælder, både når vi taler om de enkelte fag, og når vi taler om indholdet af en del af den undervisning, der foregår i mere teoretiske fag. Her er jeg overbevist om, at vi kan gøre noget, og måske kan først og fremmest skolen selv gøre noget. Sandheden er, at der er et ikke ubetydeligt antal elever i dag, hvis behov vi ikke imødekommer ved den måde, som vi tilrettelægger undervisningen på, og det mener jeg vi må have ændret.

Jeg har tidligere gjort mig til talsmand for, at vi i tilknytning til folkeskolen skulle etablere værkstedsskoler, som selvfølger i særlig grad har betydning for de ældste elever. Når jeg nævner det her og nu, er det, fordi jeg i den tid, der er til rådighed, godt vil beskæftige mig en lille smule med den sidste del af folkeskolen, specielt 9. og 10. klasserne, for det, der er vigtigt, er, at vi, selv om skolens elever møder nogle nederlag undervejs, har mulighed for at skabe den nødvendige forbindelse mellem det, der foregår i skolen, og det, de skal ud til bagefter, hvad enten det er et videre uddannelsesforløb, eller det er egentlig beskæftigelse.

Jeg tror, at hele problematikken omkring 10. klasse trænger til afklaring. Vi ved, at der er elever, der udmærket ved, hvad de vil, når de når frem til 9. klasse, og vælger det, de har mulighed for at komme til, hvad enten det er uddannelse eller beskæftigelse. Der er så en gruppe elever, der er mere afventende og uafklaret, og jeg mener ikke, at 10. klasse, som den fungerer i dag, de fleste steder i

hvert fald, er et rimelig godt tilbud til den gruppe elever.

I det radikale venstre ser vi meget gerne, at 10. klasse gøres til et mere erhvervs- og studieforberedende skoleår, hvor vi åbner netop den del af folkeskolen mere til det omgivende samfund, end vi er i stand til på noget af de andre klassetrin.

Det medfører også, at vi gerne ser nogle ændringer i de prøvesystemer, vi har i folkeskolen i dag; det er for så vidt ikke noget nyt at sige det, men jeg vil gerne gentage det. I det radikale venstre mener vi, at man bør forenkle og indskrænke antallet af prøver. Det er, som det foregår i dag, ødelæggende for skolens liv, at man i et par måneder af året skal være i gang med eksaminer og prøver.

Vi synes også, når jeg nu har sagt det, jeg allerede har sagt om 10. klasse, at det er en overvejelse værd at ændre prøvesystemet, sådan at der bliver mulighed for efter 9. klasse at aflægge prøve, såvel folkeskolens afgangsprøve som folkeskolens udvidede afgangsprøve. Vi ved, det strider mod forskellige synspunkter og interesser inden for skoleforligskredsen, men jeg mener, at vi må have en åben drøftelse af disse ting. I hvert fald ønsker vi det, først og fremmest ud fra, at vi må gøre 10. klasse til et skoleår med et mere konstruktivt indhold, og ud fra et ønske om at skabe en bedre overgang fra folkeskole til beskæftigelse eller videreuddannelse.

Også erhvervsvejledningen ønsker vi udbygget netop for den del af eleverne, som går i 9. og 10. klasse. Vi ved, det er noget, mange er opmærksomme på, og det gælder også undervisningsministeriet. Jeg tror, det er meget vigtigt, at vi også er indstillet på at tilvejebringe de nødvendige ressourcer, for at folkeskolen kan løse den del af sin opgave, som man allerede i dag har gjort forsøg og gode erfaringer med, ved at sikre, at ingen elever forlader folkeskolen, uden at de kommer ind enten i et videregående uddannelsesforløb eller i beskæftigelse. Det synes jeg der er meget gode erfaringer med, og det vil give meget gode resultater, hvis vi vil ofre de nødvendige ressourcer på netop den opgave. Jeg tror, det er vigtigt, at den måde, vi vil søge at udforme disse ting på i de kommende år, er i god overensstemmelse med de ønsker og krav, vi i øvrigt kan fremsætte i forbindelse med den særlige indsats imod ungdomsar-

[Ole Vig Jensen]

bejdsløsheden, som vi jo er mange der interesserer os for og vil gøre noget ved i de kommende år.

Der er en nøje sammenhæng imellem, hvordan vi får sluttet folkeskoleforløbet af, og hvordan det skal lykkes os at skabe muligheder for vore unge efter folkeskolen.

Tinning (VS):

Jeg kan være fuldstændig enig i det, der tidligere er sagt om, at folkeskolens største problem i dag er, at værdierne smuldrer og normerne flyder, som fru Karen Højte Jensen vist formulerede det. Og det er jo rigtigt.

Man kan i folkeskoleloven bl. a. læse, at dette drejer sig om opdragelse til medleven i et demokratisk samfund og om at få opbygget og styrket sin evne og sin lyst til selv at lære nogle ting.

Samtidig kan man så uden for folkeskolen se en virkelighed, som mildt sagt antyder det modsatte. Man kan se de unges kamp for et ungdomshus blive besvaret med tåregas og politivold af den ene og den anden slags. Man får at vide i folkeskolen – også i meget god forlængelse af den traditionelle opfattelse af, hvad man opnår gennem undervisningen – at »hvis nu du samler dig og laver noget, passer dit arbejde, er rolig, koncentreret og flittig, så skal du nok blive dygtigere, og så skal du nok blive til noget«. Det er klart, at den norm har enormt svært ved at holde, stillet over for en stigende ungdomsarbejdsløshed, stillet over for massearbejdsløshed gennem de sidste 7–8 år herhjemme og mere til.

Jeg skal gerne tilfredsstillende hr. Erhard Jakobsens efterlysning af den sædvanlige med atombomben; den skal selvfølgelig med, ikke alene for at gøre det fuldstændigt ud fra en eller anden almindelig betragtning, men fordi det selvfølgelig betyder noget for de unge i folkeskolen, som stadig væk forsøger at tro på, at der er en fremtid i dette samfund. For dem betyder det da noget, at der hænger en krigstrussel over dem, som virker ret reel. For dem betyder det noget, at de højt opreklamerede nedrustningsforhandlinger bryder sammen gang efter gang. For dem betyder det noget, at den dominerende ideologi handler om, at jo flere våben vi har, jo mere fred får vi. Over for denne smuldren af normer, over for denne smuldren af værdier kan

man så vælge det, som initiativtagerne til forespørgslen har valgt, nemlig ikke at gå 20 år tilbage i tiden, men at gå noget, der nærmere ligner 70–80 år tilbage i tiden. Der kan man samle de helt klassiske mandedyder op og så sige: det, der er brug for, er en fast hånd; det er nogle, der tør sige »skal«, det er nogle, der tør sige: »nu skal det være på den måde«. Åndelig tvang i første omgang, så vidt jeg har forstået det, og autoritet, det er ligesom svarene. Det kan man vælge, og hvis man gør det, er man sådan nogenlunde sikker på at bevæge sig endnu længere væk fra virkeligheden, end man er i forvejen.

Inden jeg vender tilbage til, hvad man også kunne vælge, vil jeg godt sige, at sådan som folkeskolen ser ud i dag, er det, som også andre ordførere har været inde på, selvfølgelig ret klart, at den fungerer som et spejl af det omgivende samfund; det er der ikke noget specielt mærkeligt i. Derfor er der heller ikke noget specielt mærkeligt i, at også værdierne og normerne i folkeskolen i dag smuldrer, for det gør de i samfundet som sådant. Det, der kunne være vigtigt, var vel nok at få slået fast, at sådan som man nødvendigvis må undervise i en folkeskole i dette samfund, er det lige præcis de samme ambitioner, de samme normer, den samme moral, de samme magtforhold, de samme idealer og alt, hvad der i øvrigt præger verden uden for skolen, som man selvfølgelig også i en eller anden forstand forsøger at få eleverne til at tage til sig. Det er jo ikke nogen tilfældighed, at noget af det første, man faktisk stadig væk, uanset hvad andre så mener, siger til de helt nye elever, eleverne i 1. klasse, er: det kan godt være, at I er enormt glade for at komme i skole og derfor råber og skriger og løber rundt og prøver at have det sjovt; det kan også godt være, at I godt vil vide nogle ting, men der er altså nogle rammer for, hvordan det foregår; I skal nemlig sætte jer på jeres stol, og så skal I tilegne jer den og den viden. Det handler jo om, at den umiddelbare lyst til at lære og til at vide mere, som langt, langt den største del af børnene kommer med i folkeskolen, er forsvundet; den er blevet væk, noget, der umiddelbart kunne synes mystisk, når man så pludselig kan snakke om skoletræthed. Det er selvfølgelig, fordi viljen til og længselen efter at få mere at vide om verden og få lov til at være noget mere i verden forsvinder, og man op-

[Tinning]

dager som ny skoleelev, at skolen er noget andet, skolen er noget med, at man skal lære nogle bestemte ting på en bestemt måde, og det er nogle ting og en måde, som eleven selvfølgelig ikke kan fastlægge; det fastlægges i den konkrete situation af læreren, men i øvrigt via folkeskoleloven og selvfølgelig i sidste instans af det samfund, som børnene skal ud i bagefter.

Så vil jeg godt sige meget kort om denne redegørelse fra uddannelsesrådet for grundskolen, at jeg synes, det er en udmærket opsamling, men jeg mener, det er besluttet forkert på nogen måde at kalde den en fortrinlig analyse. Det siger man jo om så meget, men det grundlæggende er, at man her har samlet nogle ideer, som man – deri vil jeg give ordføreren for centrum-demokraterne ret – har hørt før. Det er en opsamling af en skolepolitisk debat, som har kørt i nogle år, man her skriver sammen, og derfor er det selvfølgelig også helt utilstrækkeligt, når regeringen siger: den er søreme flot, den må vi bruge som debatoplæg. Ja men regeringen er nødt til skolepolitisk at markere sig tydeligere og ikke bare sige, at nu fortsætter vi en debat, som er sammenfattet ganske udmærket her, for det er jeg enig i at den er. Regeringen må også give nogle klare politiske signaler. Man har givet ét, som siger: vi har ikke nogen planer om at ændre folkeskoleloven. Og det er jo rimelig klart, men jeg kunne også godt tænke mig at få et andet politisk signal. Hvad med alle de andre felter, man peger på i denne redegørelse, som ikke forudsætter ændringer af folkeskoleloven, men som forudsætter, man kunne kalde det opmuntringer til at bruge bestemte dele af loven, f. eks. 10, 20, 30 timers mulighederne, forskellige former for praktik og sådan noget, som sådan set ikke kræver ændringer af folkeskoleloven? Her synes jeg, det er utilstrækkeligt, at vi har en undervisningsminister, som siger: nu vil jeg indtage en lyttende position. Det er i sig selv ganske udmærket, men alligevel.

Og det er endnu mere utilstrækkeligt, når man ser, at det meste af den uddannelsespolitik, der faktisk bliver ført, fører man over den økonomiske politik. Der eksisterer som bekendt et cirkulære af 9. februar 1981, som handler om begrænsning af udgifterne til folkeskolen, og hvori man direkte siger, at det gennemsnitlige lærerskematimeforbrug

pr. elev ikke må stige. Man minder om, at man ude i kommunerne kan omlægge skoledistrikterne, man kan lave klassesammenlægninger, man kan lave klasseopbrydninger, man kan forhøje klassekvotienten i 10. klasse, og man peger meget omhyggeligt på, at det er vigtigt, at man ikke får lavet 1. klasserne for små. For tænk, hvis man nu fik lavet 1. klasserne for små! Så vil det give et problem om nogle år. De skal altså laves rimeligt store. Grundholdningen er selvfølgelig, at de skal laves så store, som loven overhovedet giver mulighed for.

Og det er ikke bare økonomisk politik, hvor man siger: ja men situationen osv., og al den snak, vi plejer at høre, og som jeg ikke skal gentage. Det er også politik med bestemte undervisningsmæssige og pædagogiske konsekvenser, og det gør det slet og ret sværere at lave en ordentlig undervisning. Det gør det også sværere at tackle det, der hedder skoletræthed, og det gør det også sværere bare i nogen grad at leve op til nogle af de krav, eleverne møder med, og til deres forventninger om at kunne lære noget og selv være en aktiv del af den proces.

Man siger også i det omtalte cirkulære, at specialundervisningen ikke skal udstrækkes over en længere periode end højst nødvendigt og ikke gives under former, der er unødigt ressourcekrævende, og så anbefaler man – og det er ret enkelt at se, hvad det handler om – at den skal gives i læseklubber eller på hold, fordi det simpelt hen er den billigste måde at gøre det på. Man giver nogle andre begrundelser, men en af dem er givetvis, at det er den billigste måde at gøre det på.

Jeg vil godt – for nu lyser lampen – sige noget ganske kort om de dagsordensforslag, som er fremsat. Nu kender man jo i skolen i dag nogle prøveformer, som består af en kombination af en skriftlig fremstilling og en mundtlig fremstilling, og sådan må man vel også betragte et forslag om motiveret dagsorden. Man kan ikke skrive det hele ned, da det jo er en opfordring til regeringen. Til gengæld kan man så mundtligt udbygge og forklare, hvad det er, man mener. Jeg vil da godt sige, at jeg har svært ved at forestille mig, i hvilken skoleform man kunne komme, som fru Mimi Stilling Jakobsen gjorde, og undgå at dumpe med glans, hvis man skal betragte indlæggene, vi har hørt, som en udbygning af dagsordenens indhold.

[Tinning]

Der står noget om, at vi skal stramme op i denne bekendtgørelse fra juni 1967. Ja men hvad ligger der i det? Der står jo faktisk allerede i denne bekendtgørelse – også til hr. Erhard Jakobsens orientering: »Eleverne skal efter bedste evne udføre det arbejde, lærerne pålægger dem som led i undervisningen. De skal i øvrigt følge de anvisninger, der gives dem, og i alle forhold vise god opførsel.« Det er muligt, at min fantasi er utilstrækkelig, men jeg har ret svært ved at se, hvordan man strammer det op, og vil da godt høre, hvad det er, man mere konkret forestiller sig at regeringen skulle gøre i retning af opstramninger. Man kunne skrive en hel masse om, at »de skulle i hvert fald«, og sådan noget, men det er formentlig ikke det, man tænker på.

Så siger man også noget om, at man i de obligatoriske fag må have lagt nogle minimumskrav. Jøsses, jeg kommer selv nede fra Roskilde universitetscenter, hvor vi tit kunne være enige om, at vi måtte have nogle præcise krav til undervisningen. Det var vi faktisk meget enige om dernede. Til gengæld kan man ikke diskutere overhovedet uden at få lidt at vide om, hvad det handler om. Jeg vil godt sige i denne forbindelse, at vi skal ikke have – deri er jeg helt enig med SFs ordfører – mere præcise krav, end vi allerede har gennem læseplanerne.

Chr. Christensen (KrF):

Som forespørgslen er formuleret, går forespørgslerne ud fra, at skoletræthed eksisterer som en kendsgerning, og at den endog har udviklet sig i de sidste år. Nu er skoletræthed meget vanskelig at definere, det har debatten også vist.

I Skole & Samfund's hæfte nr. 1 for i år skriver socialpædagog og skolenævnsm medlem Hanne Rasmussen således om skoletræthed: »Symptomerne på skoletræthed viser sig hos nogle elever allerede i 1. klasse, hos andre i 4.-5. klasse. Antallet af skoletrætte elever stiger opefter, kulminerer nok i 7. og 8. klasse. Det vil altså sige, at det også aldersmæssigt er meget vanskeligt at definere, hvor vi har skoletrætheden.«

Hun siger videre, at en stor del af skoletrætheden i 7. og 8. klasserne uden tvivl skyldes, at eleverne her er kede af det job, de har haft i 7-8 år, og hun føjer til, at elever kan

føle, at den undervisning, de har fået, er dem uvedkommende og ubrugelig i det arbejde, de regner med at skulle ud til. Det kan skyldes, at elever er modløse, opgivende på grund af udsigterne til arbejdsløshed, for hvad kan det hele nytte? Eller at elever, der på grund af forkerte krav lider nederlag, kan blive skoletrætte. Elever, som ikke får maksimale udfordringer i skolen, kan også blive skoletrætte. Eller det kan være elever, der kommer i klemme mellem skolens krav og hjemmets krav. Det kan være elever, for hvem det er svært at blive accepteret mellem kammeraterne, og det kan i det hele taget være elever, som har det svært i mange, mange andre forhold.

Set ud fra denne synsvinkel er skoletræthed noget særdeles alvorligt, og det må også behandles seriøst. Der er næppe tvivl om, at skoletræthed under denne mangfoldighed i nogen grad også kan sættes i forbindelse med den voksende disciplinkrise. Derfor mener jeg også, det er relevant af spørgerne at stille spørgsmålet om, hvad vi skal gøre ved det. Hvad er årsagerne til skoletræthed i det hele taget? Ja, jeg har her nævnt en hel del af dem. Når et barn er skoletræt, siger vi ofte: det er barnets skyld, det er lærerens skyld, det er skolens skyld, det er hjemmets skyld. Jeg tror ikke, det er så ligetil at udpege en ganske bestemt årsag. Vi må nok gøre os klart, at der ofte kan være tale om komplekse årsager, og at årsagskomplekset kan findes hos den enkelte elev, i den enkelte familie, i skolen som helhed og specielt i elevens klasse.

Løsningen af barnets skoletræthedsproblemer kræver derfor et omfattende og nært samarbejde mellem skolen og hjemmet. Skal vi virkelig modarbejde skoletræthed, må vi nok også se på skolens struktur og funktion i dag. Det er da muligt, at vi skal diskutere, om vi skal afskaffe tre kvarters lektionerne og i stedet for indføre modulordninger på 90, 100 eller 120 minutter. Det ville i alt fald give mere ro i undervisningen.

Det er da muligt, vi også skal overveje at gennemføre semesterundervisning i et eller flere fag, så vi kommer bort fra 1 times fag. Vi skal måske også tænke lidt mere på 2-lærersystemet. Vi skal måske også overveje en anden opdeling af eleverne i klasser eller i grupper, ikke som nu efter levealder, men efter udvikling, efter evner og efter interesser.

[Chr. Christensen]

Det er nok muligt, at vi skal have øjnene åbne for en udvikling her.

Vi skal nok også i højere grad fremover se skolens arbejde sådan, at vi må se på det enkelte barns muligheder, tage udgangspunkt i, hvad barnet kan, og ikke som nu, hvor vi ofte tager udgangspunkt i, hvad barnet ikke kan. Vi skal acceptere, at børn er forskellige og har forskellige muligheder, og navnlig at de har krav på at udvikle sig maksimalt, men ikke nødvendigvis lige langt. Vi må også erkende, at skoletræthed kan føre til disciplinære vanskeligheder. Skolen lider i alt fald mange steder under manglende disciplin, ja, enkelte steder har disciplinkrisen nærmest udviklet sig til at være en sikkerhedskrise for lærerne.

Den markante udvikling i skolen i retning af stigende vold, hærværk, kriminalitet og manglende disciplin i undervisningen understreger skolens farlige situation. Når overfald på lærerne bliver en virkelighed, man må regne med, og når trusler om vold og grovheder mod den enkelte lærer hører til dagens orden et eller andet sted i landet, så er enhver form for motiveret undervisning borte, og forholdet mellem lærer og elev kan da udvikle sig sådan, at almindelig indlæring er umulig. Derfor må skolen hjælpes, både for elevernes skyld og for lærernes skyld, men sandelig også for samfundets skyld.

Pengemidler sløses under disse forhold bort, men hvad værre er, undervisningsniveauet vil falde, og de unge vil ikke få det nødvendige redskab i hænderne, som en velfunderet uddannelse er. Men bagom står i alt fald, at respekten for læreren i klassen skal genskabes. Læreren må ubetinget sikres mod overfald, trusler om vold og andre grovheder, og jeg kan derfor også helt støtte de krav, der fra visse kredse inden for lærerstanden er kommet frem om, at cirkulæret om god orden i skolen må tages op til revision. Men god orden i skolen genskabes jo ikke bare ved ydre reparationer eller ved efterbehandling. Vi må ned til de dybere årsager.

Det er vigtigt at gøre sig klart, at problemerne ikke er affødt af forholdene inden for skolens fire vægge. Det er med rette sagt, at skolen afspejler det omgivende samfund, og er der uro i samfundet, bliver der uro i skolen. Er hjemmene i opløsning, kommer det til at spores meget snart i skolen. Som for-

193 Ft

manden for Skagen Lærereforening udtalte til Jyllands-Posten i søndags: »Samfundet har forandret sig utrolig meget. Familiemønsteret er anderledes end før og børnene mere rod-løse end nogen sinde.« Jeg tror, han her har ramt noget særdeles centralt. Den bedste hjælp, vi kan give børnene og skolen, er nok at styrke vore hjem økonomisk og menneskeligt, sådan at forældrene kan få mere tid i hjemmet sammen med børnene.

Skolen, forældrene og myndighederne må ikke glemme, at et barn har krav på en sund autoritet at hælde sig til. Har barnet ikke det, bliver det let rodløst og dermed aggressivt og svagt over for de negative kræfter. Skolen må have mod og midler til at skabe denne autoritet i klassen. Jeg skal ikke negligere, hvad Mette fra 9. B i Skagen skole sagde til Jyllands-Posten i søndags: »Det med balladen i timerne skyldes ren og skær kedsom-melighed. De fleste kan helt sikkert bedst lide de timer, hvor der er ro, og de lærere, der kan styre klassen, er samtidig de lærere, som eleverne sætter mest pris på. Det er bare ikke noget, man går rundt og siger højt.«

Jeg tror godt, jeg kan føje til, at de lærere, der tager deres undervisning alvorligt, forbedrer sig grundigt til timerne, engagerer sig 100 pct. i undervisningsstoffet, holder af deres elever og lader dem forstå, at de kommer dem ved, også hører til de lærere, eleverne sætter pris på. Disse lærere kan gennem deres undervisning give eleverne kundskaber og indsigt, og deres timer vil ofte ikke være udsat for disciplinære problemer.

Der stilles store krav til disse lærere. Det gør ikke noget, og der er heldigvis mange af dem rundt omkring i den danske folkeskole. Der er heldigvis også mange af de lærere, der forstår, at der også må stilles krav til eleverne. Skolen må ikke glemme, at dens opgave først og fremmest er at give børn og unge de nødvendige kundskaber. Skolen må stille krav til eleverne, rimelige krav naturligvis, men vi tjener ikke vore elever ved at skjule for dem, at livet stiller sine krav senere hen, og vi må i skolen lære dem at leve med kravet om en indsats i samlivet med andre. Jeg har heller aldrig set nogen blive dårligere mennesker af at blive stillet over for krav i livet. Det er jo en tillids erklæring, en tro-på, at kravene kan honoreres af det menneske, de stilles til.

[Chr. Christensen]

Samtidig er det meget væsentligt, at vi lærer eleverne konsekvens, sådan at eleverne forstår, at af deres handlinger kommer der en konsekvens, positiv eller negativ, men der er altid en konsekvens. Skolen står mange steder i en dyb disciplinkrise. Mange elever snydes for den undervisning, de har krav på, mange elever snyder med deres urolige opførsel og adfærd kammeraterne for en meningsfyldt skoletid, og mange elever snyder sig selv. Mange lærere bliver psykisk og arbejdsmæssigt kørt ned, ja, der er endog lærere, der kommer hjem og sukker og græder, og frygten for næste skoledag får dem til at overveje at holde op i utide, hvad nogle også gør.

Vi må glæde os over de mange skoler ude over landet, hvori der foregår et positivt og gnidningsløst arbejde, men vi må ikke glemme de steder, hvor det er galt. Derfor må vi appellere til forældre og til myndigheder om forståelse for skolens alvorlige situation og samtidig slå fast, at urimelige og uigennemtænkte besparelser på materiel og skematimer kan blive særdeles kostbare i det lange løb. Derfor tror jeg, det er nødvendigt, at vi får en holdningsændring i den danske skole.

Jeg skal kort omtale de dagsordensforslag, der er stillet. Det, fru Mimi Stilling Jakobsen har stillet, er jo på to punkter helt i overensstemmelse med holdninger, vi har, og også forslag, vi har fremsat her. Jeg tænker ikke mindst på spørgsmålet om afgangsprøve efter 9. klasse på to niveauer. Men jeg tror også, at man hos centrum-demokraterne er klar over, at punkt 2 giver os svære vanskeligheder, for man har her en fornemmelse af, at det ligesom er et centraliseret styre, man siger imod, hvorimod vi satses stærkere på et decentraliseret styre og først og fremmest forældre styre. Da det ikke har været muligt at få fjernet punkt 2, vil vi undlade at stemme.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Det indlæg, ordføreren for forslagsstillerne kom med i starten af denne debat, kan jeg egentlig kun karakterisere som beklageligt. Jeg synes, der er god grund til fra tid til anden at drøfte folkeskolen, dens formål og dens situation, oftest med henblik på så at sige at sætte nogle gode cirkler i gang, sjældnere med henblik på at få egentlige lovæn-

dringer. Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg på den baggrund oplevede fru Mimi Stilling Jakobsens indlæg som overordentlig enøjet og lidet konstruktivt.

Når der tales om at inddrage det omgivende samfund, siger fru Mimi Stilling Jakobsen, at det, man så vil, i virkeligheden bare er at få de unge ud af skolen, for så er de i hvert fald ikke trætte af den. Nej, det er ikke det, det drejer sig om. Det drejer sig om at give de unge en fornuftig og realistisk baggrund for tilegnelse af teoretisk viden, og fordi vi ikke følger alle CDs ønsker om boglige krav i skolen, bliver det sagt, at dermed dropper vi helt enhver form for tale om boglig indlæring. Nej, vi ønsker en fornuftig vægtning af teori og praksis og med plads til de kreative muligheder. Og sådan kunne man blive ved med eksempler fra fru Mimi Stilling Jakobsens indlæg.

Jeg har dertil kun at sige, at jeg synes ikke, det er den type debat, vi har brug for, når vi en gang imellem skal drøfte folkeskolens forhold.

Fru Karen Højte Jensen erklærede, at optagningen af skoletræthed skete i takt med indførelsen af den nye skolelov. Det turde dog vist være en påstand og en årsagssammenhæng, som fru Karen Højte Jensen næppe kan føre bevis for. Så blev det endvidere sagt i indlægget, at alle elever puttes i samme kasse uden mulighed for individuel udfoldelse. Det kan fru Karen Højte Jensen næppe engang selv tro på. Jeg tiltror hende større kendskab til skolens faktiske dagligdag.

Når hun spørger, om jeg kan bekræfte, at det er udokumenteret, at prøver er fremmede for, jeg tror, udtrykket var uro og skoletræthed, må jeg sige, at det kan jeg ikke bekræfte. Der var senere en af ordførerne, der var inde på, at bl. a. den lange tid, der går med at få afviklet prøverne, i høj grad er belastende for livet i skolen, ikke blot for de klasser, der går til prøve, men også for andre klasser på skolerne, simpelt hen fordi det involverer en række lærere.

Fru Karen Højte Jensen spurgte mig, om jeg agtede på baggrund af nogle få skoletrætte elever at ændre loven. Når det spørgsmål kan stilles, må det skyldes, at fru Karen Højte Jensen næppe har hørt mit første indlæg, hvor jeg klart gav udtryk for, at jeg ikke agtede at foreslå ændringer af folkeskoleloven. Men jeg vil gerne – og det har jeg også givet

[Undervisningsministeren]

udtryk for gennem det, at jeg overhovedet bad grundskolerådet om at udarbejde denne rapport – være med til bl.a. på grundlag af den omtalte rapport at få en kvalificeret debat om nogle af de problemer, vi kan se i folkeskolen. Og så vil jeg også gerne være med til at formidle viden om, hvordan tingene også kan gribes an, sådan som Holger Knudsen, der er formand for grundskolerådet, også efterlyser det i KLs blad her for nogle uger siden.

Hr. Øllgaard var inde på nogle betragtninger om skoletræthed, som ikke afhjælpes ved lovændringer, simpelt hen fordi problemerne ikke ligger i loven. Det er betragtninger, jeg i høj grad kan erklære mig enig i. Jeg tror, at en lang række af de problemer, vi møder i folkeskolen, er afspejlinger af generelle problemer i samfundet, og dem løser vi nu engang ikke ved ændring af folkeskoleloven.

Hr. Øllgaard sagde også, at den gældende lov, om end den var præget af en række kompromiser, altovervejende er en god lov. Deri er jeg ganske enig. Jeg er også i høj grad enig i, at denne lov burde ændres på nogle punkter, men jeg er nok temmelig uenig, når vi når til det konkrete: hvilke ændringer der er behov for.

Hr. Erhard Jakobsen var inde på, hvad demokrati i folkeskolen er. Kanhænde, at årsagen til, at demokratiet i vores samfund ikke trives bedre, end det gør, er, at vi, som skal udøve dette demokrati, ingen sinde i vores barndom og ungdom lærte, at demokrati ikke er noget, der kommer dumpende ned fra himlen, når man er blevet fuldmyndig, men at det kræver en aktiv indsats af hver enkelt, det kræver, at man vil tage et medansvar, og at man har en medindflydelse. Derfor vil jeg godt bekende mig som fundamentalt uenig med hr. Erhard Jakobsen, når han taler om demokratiet i skolen og »alt det pjat«. For mig er opdragelse til demokrati, opdragelse til medleven, en af skolens væsentligste og mest grundlæggende opgaver.

Hr. Ole Vig Jensen var inde på behovet for at forenkles og indskrænke antallet af prøver. Jeg var glad for de bemærkninger, ikke mindst fra hr. Ole Vig Jensens mund, og er enig i betragtningerne, men vil måske nok gå lidt længere end hr. Ole Vig Jensen i forenklingen og indskrænkningen. Det glæder mig

dog, at det radikale venstre har givet udtryk for den holdning her i dag.

Hr. Ole Vig Jensen var også inde på nogle betragtninger om at give 10. klasser muligheder for, jeg kan ikke huske, om udtrykket var et mere relevant indhold, og at sikre de unge, der forlader skolen, uddannelse eller, hvis det ikke ønskes, beskæftigelse. Jeg kan sige, at jeg er enig heri, og disse synspunkter vil også komme til udtryk i et udspil, regeringen vil komme med i løbet af nogle ganske få uger.

Hr. Tinning var enig i, at der ikke skulle ske lovændringer, men stillede spørgsmålet: hvad med ændringer i skolen, som ikke kræver ændringer af loven? Og han pegede på 10, 20 og 30 dages reglen og på en række af de øvrige forslag, der er stillet i grundskolerådets rapport. Jeg har allerede givet udtryk for, at jeg mener nok, at man også fra min og fra ministeriets side må finde veje for i højere grad at gøre opmærksom på, at der altså er andre måder at løse problemerne på inden for de gældende rammer end dem, der er blevet gængse.

Jeg vil godt slutte med at sige, at en debat om de problemer, der er rejst her i dag, finder jeg er en vigtig debat. Men tilbage må ikke stå, at alt går skævt i vores skole. Jeg er enig i den beskrivelse, hr. Øllgaard gav i sit indlæg, at det ikke var bestemte typer af skoler, at det ikke var de store eller de små skoler, at det ikke var land, at det ikke var by, at det ikke var tendenser i selve loven, der gjorde, at vi havde problemer i skolen. Jeg synes, vi skal være overordentlig opmærksomme på de problemer, vi ser, og som vi møder rundt om i skolen, men det må ikke få os til at glemme, at vi for den store dels vedkommende har en overordentlig velfungerende skole.

Jeg kan ikke lade være med at citere en 6. klasse-pige. Jeg tror, at en række ordførere har hørt mig fortælle det før. En 6. klasse-pige interviewede mig, og hun spurgte, om jeg kunne forklare hende en sag, som pinte hende. Hun sagde: »I en skole med 50.000 lærere og med 700.000 elever må der selvfølgelig af og til ske noget skidt. Kan du forklare mig, at hver eneste gang der sker noget skidt, så står det på forsiden af aviserne, men de gider aldrig skrive om alt det gode, vi oplever i skolen hver dag?«

[Undervisningsministeren]

Jeg tror i virkeligheden, at denne 6. klasse-pige fra Albertslund er inde på noget meget centralt i vores skoledebat. Vi skal ikke overse problemerne. Vi skal gøre, hvad vi kan for at løse dem. Vi skal ikke glemme, at det er en ganske velfungerende skole, og kanhænde det var nyttigt, at vi en gang imellem talte om den side af den.

Mimi Stilling Jakobsen (CD):

Jeg ved, at der er flere af ordførerne, der har forpligtet sig til aftenmøder, og jeg skal derfor gøre det ekstremt kort. Jeg har nogle ganske enkelte bemærkninger til nogle af de ting, der er blevet rejst under debatten, som jeg i øvrigt vil takke for, og som jeg i øvrigt synes har bevist, at det ikke er for meget, at man har en debat om folkeskolen én gang om året.

Flere af ordførerne har været inde på, at nogle af de problemer, eleverne har, som skaber skoletræthed, skyldes forhold uden for skolen, og det tror jeg er rigtigt. Men spørgsmålet er så: hvordan skal skolen reagere på det? Skal skolen bare sige: ja men skolen er et spejl af samfundet, og de problemer må vi flytte med ind, det kan ikke undgås? Skal man give op på den måde? Eller skal man prøve at sige: o.k., netop de elever, der mangler nogle faste rammer, der mangler vejledning og måske mangler opbakning i forhold uden for skolen, skal vi prøve at give de faste rammer og den opbakning, der gør, at de ikke føler, at alting flyder.

Hr. Ole Vig Jensen talte om de elever, der var mere motiverede for det musiske eller det praktiske. Men det er jo netop det, jeg var inde på. Jeg mener, der er god grund til at se på 10. klasse, men jeg tror også, at man ikke kommer uden om at gå længere ned og se også på 8. og 9. klasse, for løsningen ligger ikke i, at man samlæser elever, der overhovedet ikke interesserer sig for bogligt stof, med elever, der er meget interesserede i bogligt stof. Jeg mener stadig væk, at man bliver nødt til at skabe nogle alternativer for de elever, der hellere vil beskæftige sig med noget praktisk, men at man ikke generelt skal nedprioritere det boglige til skade for dem, der faktisk interesserer sig for det. Man må tillade denne forskelligartethed.

Så spurgte hr. Tinning, hvad vi egentlig mente der kunne strammes op i det cirkulæ-

re. Cirkulæret skal ikke strammes op i den forstand, at der skal stå, at nu skal man spilleme gøre sådan eller nu skal man søreme gøre sådan. Det, der er tale om, er, at det cirkulære stort set ikke anvendes. Det er fra 1967, og der er ingen, der regner med det i dag. Det, man skulle gøre, var at få det ført up to date. Det er jo et spørgsmål om sanktioner, der skal bruges. Jeg ved godt, at det formelt er gældende, men der er ikke ret mange, der regner med det. Det var nok på sin plads at få givet lærerne nogle virkemidler og nogle sanktionsmuligheder, når man ikke mere kan tale sig til rette om problemerne, for det er klart, at det skal forsøges først.

Vedrørende spørgsmålet om minimumskrav taler man om, at det strider mod den decentralisering, man ellers ønsker. Det er ikke rigtigt, hvis man tager de faktiske forhold i dag. Hvad er det, der sker med de læseplaner, der udsendes i dag? Ja, der sker det, at ministeren egenhændigt udsender vejledende læseplaner til kommunerne. Jeg vil gætte på, at ca. 95 pct. af kommunerne vedtager disse læseplaner uden ændringer. Det betyder altså, at disse læseplaner aldrig har været diskuteret i folketinget eller i undervisningsudvalget. Den virkelige centralisering ligger i det system, vi har i øjeblikket, hvor det er ministeren, der udsender det, og hvor det aldrig nogen sinde bliver diskuteret her.

Så kan man selvfølgelig have den frygt, at et rødt flertal eller et sort flertal i folketinget kunne påvirke, hvad der skal undervises i. Det er klart, at et politisk flertal altid kan lave ulykker, navnlig hvis det er imod det, man selv mener. Men jeg understreger bare: centraliseringen i dag er mere kraftig, end det overhovedet ville kunne lade sig gøre, hvis man fik en debat om nogle centrale krav, som flere var med til at drøfte end bare den gruppe, ministeren har sat til at udarbejde det.

Endelig vil jeg sige med hensyn til ministerens bemærkninger om, at vi har sagt, at man bare skal smide eleverne ud af skolen, og alt det her, at ministeren har generaliseret. Jeg kom faktisk med en hel del forslag om, hvordan man kunne afhjælpe skoletrætheden, f.eks. ved at give elever med større lyst til det praktiske andre muligheder. Det har ministeren bare karakteriseret som, at det ikke var et debatniveau, ministeren ville bevæge sig på. Jeg har heller ikke rejst denne

[Mimi Stilling Jakobsen]

debat af hensyn til ministeren, men det glæder mig, at så mange ordførere har villet nedlade sig til at diskutere på dette niveau. Tak for en god debat!

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Ja, jeg har også hørt, at toget til Slagelse snart afgår, og jeg skal derfor kun beskæftige mig med én ting, nemlig den undersøgelse fra Berlingske Tidende, som fru Mimi Stilling Jakobsen har henvist til. Jeg vil ikke læse hele spørgsmålet op, som er stillet fra Berlingske Tidendes side, men blot sige, at der stort set er spurgt: skal eleverne lære noget, eller skal de have gruppearbejde? Det er klart, at når man stiller den slags spørgsmål, så får man nogle svar med nogle meget høje procenter for, at der skal ske en indlæring. Det er klart.

Der er spurgt om andre ting i undersøgelsen. Der er spurgt, om eleverne formulerer sig dårligere eller bedre eller det er det samme, som det var før. Der siger 55 pct., at eleverne formulerer sig bedre, 23 pct., at de formulerer sig dårligere, og 11 pct., at der ingen forskel er. Med hensyn til læsning ligger det på 21 pct. bedre, 39 pct. dårligere og 28 pct. ingen forskel. Det er først, når man kommer til stavningen, det kniber på det her område. Så kan man diskutere, om det er det vigtigste i folkeskolen; det har vi diskuteret så mange gange før.

Jeg vil godt sige til sidst, at der også er lavet en undersøgelse af, hvilke befolkningsgrupper der synes, lærerne er blevet bedre, dårligere, eller at der ikke er sket nogen forskel. De fleste inden for alle aldersgrupper af befolkningen synes faktisk, at lærerne er blevet bedre, end de har været før.

Jeg synes, at hvis man vil citere en sådan undersøgelse, så skal man ikke kun citere overskriften, men det, der egentlig står i undersøgelsen, og hvordan det er formuleret.

Ole Vig Jensen (RV):

Jeg skal på dette fremskredne tidspunkt blot meddele mit partis stilling til de to fremsatte dagsordensforslag.

Vi vil stemme imod det af fru Mimi Stilling Jakobsen fremsatte dagsordensforslag, dels fordi vi ikke finder, at vi skal ændre folkeskoleloven via en dagsorden – det vil også stride imod det forlig, vi har indgået

med andre partier – dels fordi der knytter sig en uklarhed til noget af formuleringen i dagsordensforslaget.

Vi vil ligeledes stemme imod det af hr. Halvgaard fremsatte dagsordensforslag.

Tinning (VS):

Jeg skal ikke foretage en større gennemgang af VS' generelle syn på folkeskolen, selv om jeg egentlig lovede det i mit første indlæg. Hverken tiden eller min mave er indstillet på den slags. Men jeg synes, jeg er nødt til at knytte et par korte kommentarer til undervisningsministerens indlæg og til fru Mimi Stilling Jakobsens.

Først synes jeg, det er lidt trist, at nu også undervisningsministeren kommer herop og fortæller om en eller anden skoleelev, der har sagt sådan og sådan, og siger, at det sikkert er ganske typisk, og at det alt sammen fortæller noget om, at vi har en i almindelighed velfungerende skole. Det handler om, hvorvidt det er rigtigt, at pressen har det med at hive enkelte sager frem. Og det kan man kritisere og sådan noget, men jeg synes, vi skulle holde op med det dillerdaller med at komme løbende og citere en eller anden folkeskoleelev og sige, at det tror vi nok er meget typisk. Det er i øvrigt – det er jeg helt overbevist om – et kapløb, som hr. Erhard Jakobsen ville vinde under alle omstændigheder.

Så til fru Mimi Stilling Jakobsen. Det er ikke rigtigt, at bekendtgørelsen fra 1967 ikke bliver brugt. Den handler bl.a. om sådan nogle ting som, at man kan flytte elever til parallelklasser, at man kan udelukke dem fra den almindelige undervisning i indtil en uge, at man kan flytte dem til en anden klasse på en anden skole i kommunen, eller, hvis man antager, at den utilfredsstillende opførsel skyldes nogle legemlige eller psykiske lidelser eller et eller andet hjemmefra, så har vi alt det med skolelæge, skolepsykolog, specialundervisning, obs-klasse, og hvad ved jeg. Og de ting bruges. Det er faktisk sådan, at der pr. elev bruges flere lærerskematimer på specialundervisning i dag end for blot et par år siden. Det er, mener jeg, udtryk for, at problemerne faktisk er voksende, og det antyder såmænd, at når undervisningsministeren siger, at vi generelt har en velfungerende skole, så er det ikke rigtigt. Man kan altså ikke

[Tinning]

bare sige, at den bekendtgørelse alligevel ikke bliver brugt. Det gør den.

Derfor synes jeg stadig, det er kritisabelt, at det eneste, vi har fået at vide, er, at der må noget ro og noget orden og noget lov og noget opstramning til. Det fortæller jo ingenting, selv om det kan få det til at løbe koldt ned ad ryggen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Mimi Stilling Jakobsen (CD) (se foran) forkastedes, idet 40 stemte for, 65 imod; 12 stemte hverken for eller imod.

Forslag om motiveret dagsorden af Halvgaard (FP) (se foran) forkastedes, idet 10 stemte for, 76 imod; 34 stemte hverken for eller imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

16) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsfaglige grunduddannelser. (Kommunalrepræsentation i erhvervsuddannelsesrådet).

(Lovforslag nr. L 133. Fremsat 24/2 82).

Sammen med denne sag foretoges de under punkterne 17 og 18 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

17) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter. (Nedlæggelse af skolerådet for de tekniske skoler)

(Lovforslag nr. L 134. Fremsat 24/2 82).

18) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om undervisningen på de godkendte handelsskoler. (Nedlæggelse af uddannelsesrådet for handels- og kontorfaciliteter)

(Lovforslag nr. L 135. Fremsat 24/2 82).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Forhandling

Nørgaard Sørensen (S):

Disse tre lovforslag, som jeg i den almindelige larm opfattede skulle behandles samlet, er for det første et udtryk for, at man vil inddrage de kommunale myndigheder, det vil sige Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening, i planlægningen af erhvervsuddannelserne rent overordnet, og for det andet et udtryk for en administrativ forenkling ved nedlæggelse af skolerådet for de tekniske skoler og uddannelsesrådet for handels- og kontorfaciliteterne.

Socialdemokratiet kan naturligvis støtte disse forslag. Især amterne har hele tiden været involveret i planlægningen af ungdomsuddannelserne gennem den gymnasieudbygning, som måske efterhånden er ved at rinde noget ud, og derfor er det også rimeligt, at amterne i fremtiden får mulighed for at deltage i den overordnede planlægning af erhvervsuddannelserne gennem tilfornede i erhvervsuddannelsesrådet.

Vi er også positive over for forslagene om forenkling af råds- og udvalgsstrukturen. Det er noget, der ligger i forlængelse af det forslag til folketingsbeslutning om ungdomsuddannelserne fra 1980, som et stort flertal i folketinget vedtog. Der er ikke nogen grund til at opretholde flere råd, hvis arbejdsfelter overlapper hinanden, og hvor personkredsen kan være sammenfaldende, og derfor kan vi naturligvis også støtte dette.

Vi mener, at der på trods af visse særinteresser i denne sag burde kunne blive tale om en hurtig udvalgsbehandling, og derfor vil vi gerne fra socialdemokratiets side opfordre til en så hurtig udvalgsbehandling som muligt, så vi kan få afklaret disse tre lovforslag så hurtigt som muligt.

Karen Højte Jensen (KF):

Hr. Nørgaard Sørensen sagde, at han ville opfordre til en hurtig udvalgsbehandling. Jeg synes nok, at de tre forslag, vi skal behandle nu, er meget komplekse og meget tekniske. Det er jo en opfølgning af folketingsbeslutningen fra 1980, så der har været rimelig tid til at fremsætte forslagene, hvis man skulle have det hastet igennem.

Jeg er enig i, at det meget ressourcekrævende rådgivningsapparat skal forenkles, men jeg føler, at der i lovforslagene savnes